ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 3 (1640) | Аўторак, 9 студзеня 1962 года. | Цана 4 кап.

НОВЫЯ ОПЕРЫ І БАЛЕТЫ

Тэатр оперы і балета, як і іншыя мастацкія калектывы рэспублікі, павінен адыгрываць вялікую ідэйна-выхаваўчую ролю, развіваць у савецкім чалавеку «якасці будаўніка новага свету». (З Праграмы КПСС). Гэтага можна дасягнуць пры наяўнасці ў рэпертуары твораў, прасякнутых «аптымізмам і жыццесцвярджальнымі камуністычнымі ідэямі».

Намаганні тэатра ў стварэнні сучасных опер і балетаў і іх пастаноўцы далі пэўныя плённыя вынікі. Хоць опера Ю. Семянякі «Калючая ружа» і балет Я. Глебава «Мара» не з'яўляюцца ва ўсіх адносінах бездакорнымі, спектаклі па гэтых творах сваімі жыццесцвярджальнымі ідэямі, яркай своеасаблівай музыкай і некаторымі вобразамі сучасніка атрымалі прызнанне гледача. Зразумела, што названыя спектаклі толькі «першыя ластаўкі» ў вялікай справе камуністычнага выхавання савецкіх людзей, якую закліканы выконваць мастацкі калектыў адзінага ў рэспубліцы музычнага тэатра.

У адрас тэатра за апошні час выказана многа слушных дакораў і добразычлівых пажаданняў. Было заўважана, што афіша тэатра празмерна запаўнялася аперэтай і мала было ў ёй твораў беларускіх кампазітараў, опер на надзённыя тэмы, а таксама рускай класікі.

Многа правільнага сказана ў друку і на сходах пра недастатковую ўвагу кіраўніцтва да некаторых старых спектакляў, да ўдасканалення выканаўчага майстэрства салістаў, асабліва малодшага пакалення.

Мы можам да гэтага дадаць, што хацелася б большай творчай дзелавой сувязі тэатра з кансерваторыяй і з харэаграфічным вучылішчам — з асноўнымі крыніцамі папаўнення калектыву беларускімі артыстамі.

Турбуе і тое, што плеяда таленавітых беларускіх дэкаратараў, якія былі выхаваны выдатным мастаком С. Нікалаевым і станоўча праявілі сябе ў ранейшых пастаноўках тэатра, за апошні час менш удзельнічае ў афармленні новых спектакляў. Не відаць асаблівай перспектывы для іх і ў рэпертуары, які плануецца на 1962 год.

Ёсць іншыя слушныя і сур'ёзныя прэтэнзіі да творчай дзейнасці тэатра.

Наш карэспандэнт звярнуўся да галоўнага дырыжора Л. Любімава з просьбай расказаць аб творчых планах тэатра ў новым годзе, якія вынікаюць з задач, пастаўленых перад майстрамі мастацтва XXII з'ездам КПСС.

— Мы лічым сваім галоўным абавязкам, — сказаў Л. Любімаў, — развіваць творчыя сувязі з беларускімі кампазітарамі і лібрэтыстамі і гэтым самым спрыяць з'яўленню новых опер, балетаў на тэмы нашых велічных дзён.

Мастацкае кіраўніцтва тэатра нядаўна пазнаёмілася (у клавіры) з першым і другім актам новага балета Г. Вагнера (лібрэта М. Алтухова па матывах рамана П. Броўкі «Калі зліваюцца рэкі»). Першае ўражанне аб гэтым творы добрае. Задавальняюць яго музычная драматургія, нацыянальныя танцы (у прыватнасці рускія, літоўскія і латышскія). Трапна пададзены сатырычныя матывы. Ёсць узлёты і ў сімфанічным развіцці музыкі. Тэма дружбы савецкіх народаў, якая складае галоўны пафас кнігі П. Броўкі, знайшла сваё адлюстраванне і ў творы Г. Вагнера.

Можна спадзявацца, што другі балет кампазітара па сваіх мастацкіх якасцях будзе вышэйшы за яго першы харэаграфічны твор «Падстаўная нявеста», які таксама знаходзіцца ў рэпертуары тэатра.

Пастановачная брыгада, якая складаецца з балетмайстра А. Андрэева, дырыжора Л. Любімава і мастака Я. Чамадурава спадзяецца паказаць гледачам новы беларускі балет у пачатку будучага сезона.

Тэатр падтрымлівае сталыя творчыя сувязі з кампазітарам Я. Глебавым і лібрэтыстам М. Алтуховым, якія пішуць лірыка-камедыйную оперу з элементамі музычнай сатыры.

Новая сучасная опера Ю. Семянякі на тэкст А. Бачылы «Залаты вальс» блізкая па жанру і тэме да першай оперы маладога кампазітара. Мастацкі савет пасля абмеркавання лібрэта параіў аўтару дапрацаваць свой твор. Тэатр спадзяецца, што садружнасць Ю. Семянякі і А. Бачылы зноў будзе плённай.

— Аднак, — сказаў Л. Любімаў, — тэатр чакае значна большай творчай актыўнасці беларускіх кампазітараў і пісьменнікаў у справе стварэння нацыянальных опер і балетаў на тэмы сучаснасці.

Рэпертуар тэатра ў новым годзе папоўніцца і іншымі творамі.

Аўтар дзіцячай оперы «Церамцерамок», украінскі кампазітар І. Польскі прапанаваў паставіць яго балет «Пралескі», прысвечаны нашым піянерам.

Эстэтычнаму выхаванню гледачоў спрыяе і класіка.

У новай класічнай рэдакцыі балетмайстар А. Андрэеў ставіць «Дон-Кіхот» Мінкуса. Аднаўляецца «Аіда» Вердзі з новымі выканаўцамі цэнтральных партый. Аіду будзе спяваць Г. Грышчанка, Амнэрыс — П. Дружына, Радамэса— Б. Нікольскі.

У 1962 годзе будуць упершыню пастаўлены адна з лепшых опер С. Пракоф'ева «Дуэн'я» і опера Пучыні «Дачка Захаду».

Пасля «Дон-Кіхота» балетмайстар А. Андрэеў будзе працаваць над вечарам аднаактовых балетаў. Ён складаецца з «Вясны свяшчэннай» І. Стравінскага, «Праметэя» Бетховена і «Мініяцюры» Р. Вагнера.

— Рэалізацыя рэпертуарных планаў, — гаворыць Л. Любімаў,— патрабуе папаўнення калектыву новымі спевакамі і рэжысурай.

Тэатр задаволены маладымі артыстамі — выхаванцамі нашай кансерваторыі. Гэта — М. Пушкароў (бас), В. Гур'еў (тэнар) і стажор Э. Акімаў (барытон). Творчы рост паказалі і іншыя маладыя салісты.

Кіраўніцтва тэатра заклапочана тым, каб маладыя артысты, якія прыйшлі на змену старым, здолелі на высокім узроўні выконваць складаныя партыі рэпертуару, стварылі добра зладжаны ансамбль салістаў. Павінны быць запрошаны і новыя спевакі — драматычны тэнар, драматычнае сапрана, меца-сапрана. Артыстаў з такімі галасамі ў нас вельмі мала.

— Вось некаторыя творчыя меркаванні тэатра на 1962 год, — сказаў у заключэнне гутаркі Л. Любімаў. — Гэта будзе нашым першым практычным водгукам на гістарычныя рашэнні XXII з'езда КПСС. Яшчэ больш давядзецца зрабіць у будучым і да гэтага рыхтуецца ўвесь калектыў Тэатра оперы і балета.

БАГАЦЦІ КІНО— УСЯМУ НАРОДУ

(ГУТАРКА З НАМЕСНІКАМ МІНІСТРА КУЛЬТУРЫ БССР М. МІНКОВІЧАМ)

Кінафікатары Беларусі датэрмінова выканалі план 1961 года і паспяхова пачалі працаваць у новым годзе. У гутарцы з карэспандэнтам БЕЛТА намеснік міністра культуры БССР М. Мінковіч расказаў:

— У мінулым годзе зроблен значны крок па шляху суцэльнай кінафікацыі сяла. З пачатку сямігодкі ў строй уведзена каля 1 400 новых кінаўстановак, з іх 908 у сельскай мясцовасці.

У сувязі з падрыхтоўкай да XXII з'езда КПСС у кінасетцы рэспублікі разгарнулася шырокае сацыялістычнае спаборніцтва за датэрміновае выкананне вытворчых заданняў, паляпшэнне кінаабслугоўвання насельніцтва, прадаўжэнне тэрмінаў службы апаратуры і фільмафонду.

Ва ўсіх абласцях пачалі выкарыстоўвацца ўстаноўкі дзённага кіно, што дазволіла даваць сеансы непасрэдна ў полі, на малацільных таках, жывёлагадоўчых фермах.

Больш сеансаў стала давацца для школьнікаў. Сярод самых маленькіх гледачоў вялікую папулярнасць заваявалі перасоўныя кінатэатры «Малютка», змантіраваныя на базе аўтобусаў.

Лепш пачалі рэкламавацца фільмы. Для гэтага выкарыстоўваюцца радыёгазеты, абмеркаванне гледачамі фільмаў, створаных па творах савецкіх пісьменнікаў, і іншыя формы. Палепшыўся паказ хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў, Усё гэта дазволіла за 11 месяцаў 1961 года абслужыць амаль на 13 мільёнаў гледачоў больш у параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года.

Вялікія перспектывы адкрываюцца ў развіцці кінафікацыі на бліжэйшыя гады У сталіцы рэспублікі ў 1962 годзе пачнецца будаўніцтва двухзальнага дзіцячага кінатэатра. Новым кінатэатрам узбагаціцца пасёлак мінскіх аўтазаводцаў, на плошчы імя Леніна будзе пабудаваны панарамны кінатэатр на 2.500 месц. Заканчваецца пераабсталяванне раду існуючых кінатэатраў у Мінску, Гродна, Магілёве пад шырокафарматны экран. Колькасць месц у гарадскіх кінатэатрах павялічыцца за сямігоддзе ў два разы.

У кінасетцы, якая абслугоўвае насельніцтва сельскай мясцовасці, усё яшчэ многа перасоўных установак, што сур'ёзна адбіваецца на якасці дэманстравання кінакарцін. Прымаюцца сур'ёзныя меры па ліквідацыі гэтага недахопу. У сёлетнім годзе намечана ўвесці 70 новых стацыянарных установак, а таксама замяніць стацыянарамі 160 кінаперасовак. Дзейны ўдзел у вырашэнні гэтай задачы прымаюць калгасы. Так, у сельгасарцелі «Маяк камунізма» Барысаўскага раёна пабудаван клуб на 500 месц, які стане адначасова і добрай кіназалай. Сваю кінаапаратуру набываюць 14 калгасаў Глыбоцкага раёна. Падобныя прыклады не адзінкавыя.

Ставіцца задача, каб кожны калгас меў свой кінатэатр. Для гэтага прадугледжваецца ў бліжэйшыя гады абсталяваць 1 100 кінастацыянараў. Там, дзе ёсць пакуль аднапостныя стацыянарныя ўстаноўкі, будуць устаноўлены другія пасты, чым забяспечыцца бесперапыннасць дэманстрацыі фільмаў. К канцу сямігоддзя мы здолеем амаль поўнасцю адмовіцца ад кінаперасовак і дабіцца суцэльнай кінафікацыі населеных пунктаў рэспублікі.

ВЕТЭРАНЫ САМАДЗЕЙНАЙ СЦЭНЫ

Прэм'ера спектакля «200 тысяч на дробныя выдаткі» па камедыі Ул. Дыхавічнага і М. Слабадскога ў Народным тэатры Дома культуры магілёўскіх чыгуначнікаў пачалася крыху незвычайна. На авансцэну пад бурныя апладысменты гледачоў былі запрошаны артысты Народнага тэатра Яўген Сяргеевіч Лаўрэнцьеў і Мікалай Міхайлавіч Скарабагаты. Яны — юбіляры. Першы ўдзельнічае ў гэтым драмкалектыве 25 год, другі — 35.

Я. Лаўрэнцьеў працуе токарам у паравозным дэпо, ён — актыўны рацыяналізатар, ударнік камуністычнай працы. Свой вольны час аддае сцэнічнаму мастацтву. У Народным тэатры тав. Лаўрэнцьеў— адзін з вядучых артыстаў. Ён паспяхова выступаў у ролях Паніча ў «Раскіданым гняздзе», Мілаўзорава ў «Без віны вінаватых», Кругліка ў «Барабаншчыцы», старога Васіля Мацвеевіча ў «Спатканнях ля чаромхі» і ў іншых.

М. Скарабагаты — інспектар Магілёўскага аддзялення Беларускай чыгункі. Сцэнічная дзейнасць стала яго жыццёвай патрэбай. М. Скарабагатым сыграна дзесяткі разнастайных роляў.

Юбіляраў цёпла віталі гледачы, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый. Ім былі ўручаны Ганаровыя граматы абласнога ўпраўлення культуры, партыйнай і прафсаюзнай арганізацый Магілёўскага чыгуначага вузла, каштоўныя падарункі.

Творчасць дзяцей

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР адкрылася XV рэспубліканская выстаўка дзіцячай творчасці, арганізаваная Мінскім Палацам піянераў. Выстаўка прысвечана 40-годдзю піянерскай арганізацыі імя Уладзіміра Ільіча Леніна. Тут прадстаўлены малюнкі, скульптуры, разьба па дрэву, вышыўка. Усяго экспануецца 1.500 работ.

Кіпіць крышталь! Майстар-шклавар Пятро Дайнека сочыць за печчу.

КРЫШТАЛЬ БЕЛАРУСКІ

За маленькім круглым акенцам шугае белае полымя. Там — тэмпература 1.600 градусаў. Нягледзячы на шум вентылятара, добра чуваць, як у гаршковай печы гудзе распаленае паветра. Калі б не вентылятар — не ўстояць каля печы, так горача.

У печы вараць крышталь. Той самы крышталь, які вабіць вока сваёй празрыстасцю, чароўным бляскам або таямнічым блакітным ззяннем. Паспрабуйце ціха шчоўкнуць па ім пальцам і ён адкажа меладычным звонам.

Праз акенца шклавар набірае на канец доўгай трубкі белы распалены камячок шыхты—вадкага крышталю. Каб не адарвалася ад яго ніводная кропля, круціць трубку ў спрытных руках, потым дзьме ў муншцук. І адразу распалены камячок чырванее, выцягваецца ў доўгую кроплю; потым становіцца падобным на бутэльку, урэшце набывае новую прывабную форму графіна...

Вось такая спецыяльнасць у Пятра Дайнекі. Па штатнаму раскладу ён — шклавар славутага беларускага шклозавода імя Дзяржынскага. Але яго спецыяльнасць мае больш дакладную назву: майстар. Так яго і многіх іншых шклавараў называюць сябры на рабоце. Рабочыя не памыляюцца. Толькі майстар можа вызначыць па празрыстасці крышталю якасць шыхты. Толькі майстар можа дакладна ведаць, колькі трэба пакласці крэаліну, каб надаць вазе белы ці, як кажуць, малочны колер. Трэба быць сапраўдным майстрам, каб з печы набіраць на трубку заўсёды аднолькавую колькасць вадкага крышталю, неабходную для вазы, ці для графіна, ці для кубка. Памылка дапускаецца толькі ў грамах.

— Самае галоўнае, ведаць працэс прыгатавання шыхты. — Пятро Дайнека насоўвае на вочы сінія акуляры і глядзіць праз акенца ў печ.

— А вы ведаеце? — з цікавасцю гаворым мы, баючыся пакрыўдзіць майстра не зусім тактоўным пытаннем.

— Як жа! Прыходзіцца вывучаць, рабіць пробную варку. Інакш немагчыма атрымаць якасны крышталь.

— Так, склад шыхты цяпер не з'яўляецца сакрэтам...

Дайнека ўсміхаецца. Ён успамінае, як на гэтым самым заводзе калісьці адзін толькі гаспадар ведаў, колькі трэба класці пяску, крэйды, паташу, каб атрымаць крышталь. Рэцэптура трымалася ў вялікай тайне.

Мы зразумелі, чаму Дайнека згадаў пра далёкае мінулае. Нядаўна яго сябра, майстар Уладзімір Жаваранкаў атрымаў сярэбраны медаль Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі. Атрымаў за выдатны крышталь. Як жа тут не прыгадаць гісторыю завода, якая дарэчы да апошняга часу была невядомай.

Барысаўскі шклозавод — адно са старэйшых прадпрыемств а ў Беларусі. Яго пачаў будаваць нейкі ўвішны гандляр Кабанаў у 1878 годзе. Праз адзінаццаць год была атрымана першая прадукцыя — бутэлькі і аконнае шкло. Хутка прадпрыемства пачалося называцца заводам Домбаля — па прозвішчу новага гаспадара. Домбаль многа год марыў аб крышталі. Аднойчы ён прынёс у вядзерцах сакрэтную шыхту. Пасля яго смерці крышталь на заводзе не варылі: не ведалі сакрэту...

Цяпер шклозавод імя Дзяржынскага — буйнейшае прадпрыемства. У вялізных цэхах сотні аўтаматаў вырабляюць шклянкі, графіны, кветачніцы, вазы і шмат іншага посуду. Толькі ў адным цэху працуе каля ста майстроў-алмазчыкаў. З дапамогай аўтаматаў яны наразаюць на паверхні посуду карункавыя ўзоры, якія з упэўненасцю можна назваць высокамастацкімі. А калі ўваходзіш у жывапісны цэх, здаецца, што трапляеш да сапраўдных мастакоў. Ды так яно і ёсць. Тут працуюць мастакі. Хай яны не пішуць пейзажаў, не робяць пано, не малююць карцін. Маленькімі пендзлямі яны кладуць фарбы на шкло і пад іх рукой ажываюць цудоўныя кветкі. На вазах яны робяць партрэты Пушкіна і Чайкоўскага, Юрыя Гагарына і Германа Цітова, малююць будынкі Палаца культуры прафсаюзаў у Мінску і Беларускага павільёна Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве.

Кожны дзень машыны адна за адной вывозяць з завода скрынкі з надпісам: «Асцярожна. Шкло». У скрынках — прадукцыя завода. Яна ідзе ў розныя куткі нашай вялікай Радзімы.

К. ІЛЬІН.

Вось ён, цудоўны беларускі крышталь. Алмазчыца Тамара Кашкарава задаволена.

Вера Уронская (злева) будзе мастаком. Яна ўважліва сочыць, як робіць роспіс яе цёзка Вера Кіркевіч.

Фота Ул. Крука.

Ул. ВАРНО

РОЗДУМ НАД ЗАКОНАМ

Хіба гэта не цудоўна, што слова «закон» — у мінулым для многіх казённае — выклікае ў нас такія сонечныя, радасныя эмоцыі?

Нядаўна прачытаў я ў газеце Закон «Аб ахове прыроды ў Беларускай ССР», і велічная, услаўленая народам і яго паэтамі прырода роднай Беларусі з'явілася перад маімі вачыма ва ўсёй сваёй неўміручай красе.

Леў Талстой і Максім Горкі, Ляонаў і Паустоўскі, Купала і Колас гаварылі і гавораць нам, што нельга любіць Радзіму, не любячы яе мовы і прыроды. Гэтую ж думку выказаў аднойчы Міхаіл Іванавіч Калінін, які быў перакананы, што радзіму, зямлю, прыроду трэба любіць не абстрактна, а з усім, што ў ёй ёсць добрага, — з лясамі, палямі, рэкамі, травамі. Толькі тады з'яўляецца ў сэрцы чалавека вялікая адданасць і вялікая любоў да сваёй краіны.

Для мяне мова Беларусі і яе прырода непадзельныя. Я вымаўляю толькі адзін радок неўміручага Купалы: «...на ўзбярэжжы ракі шумнацечнай», і перада мною ўзнікаюць карціны шторaз велічнейшыя і цудоўнейшыя. Калі мне даводзіцца ехаць у поездзе я літаральна прыліпаю да вагоннага акна, мне хочацца бясконца захапляцца прыгажосцю роднай зямлі, збіраць яе скарбы ў сваім сэрцы, радуючыся свайму вялікаму багаццю. На якім-небудзь паўстанку, дзе адразу ж за чыгуначным насыпам цвітуць прыгожыя лясныя рамонкі, а крыху далей шумяць вастраверхія мудрыя елкі і стромкія, з бронзаваю карою магутных ствалоў сосны, я хутка выходжу з вагона, і белагаловы хлапчук з сінімі, як квецень лёну, вачыма працягвае мне цудоўны гасцінец родных лясоў, загорнуты ў лісток са школьнага сшытка:

— Дзядзечка, бяры суніцы! Глядзі, якія чырвоныя!

Кожнаму з нас мілейшая за ўсё тая прырода, якая з мацярынскай пяшчотаю схілялася над яго калыскаю. Мне пашанцавала: я бачыў цудоўныя, шоўкам вышытыя захады сонца над Кызыл-Кумам і над нашымі цёплымі морамі — Чорным і Каспійскім. Падобная да нявесты ў вясельным убранні, шумела ля мяне квітнеючая алыча ў перадгор'ях Цянь-Шаня і на берагах бурлівага Вахша. Цалінныя стэпы дыхалі мне ў твар травамі, настоенымі на мёдзе... Але толькі прыродзе роднай Беларусі аддадзена маё сэрца непадзельна і назаўсёды.

У маленстве мы, хлапчукі, што жылі ў Мінску, на Камароўцы, бегалі ў лес з паэтычнай і дакладнай назвай—Крушыльнік. Шлях наш быў праз парослае мохам балотца, над якім мітусліва кружылася кнігаўка, звяртаючыся да нас з трывожным пытаннем: «Чые вы? Чые вы?!» Як сырадой, стаяў туман над сажалкамі рыбгаса, што межавалі з самым лесам. У Крушыльніку моцна і свежа пахла грыбамі, вільготнай карою дрэў, папараццю і мохам. Мы ведалі тут амаль кожную бярозу, здалёк пазнавалі чым-небудзь прыкметную елку, спяшаліся да любімых палян, мудрагеліста расфарбаваных суніцамі, званочкамі і рамонкамі.

І вось мінулым летам мне зноў захацелася наведаць лес майго маленства. Сэрца маё замірала, калі падыходзіў я да дарагіх мне мясцін. За спіною застаўся парк Чалюскінцаў (дарэчы кажучы, сумны гэты парк, і толькі вялікая патрэба можа прымусіць людзей адпачываць у ім сярод мітусні, пылу і выстраеных па ранжыру сосnaў, пазбаўленых сваёй першапачатковай натуральнасці), а Крушыльнікам усё і не пахла, ён усё адсоўваўся ад мяне ў недасягальную даль. Нарэшце я вырашыў спыніць чалавека, што ішоў мне насустрач.

— Скажыце, ці далёка да Крушыльніка?

На твары чалавека, на выгляд яму было гадоў дваццаць, адбілася вялікае здзіўленне.

— Крушыльнік? Гэта ж што такое? Нарадзіўся ў Мінску, жыву тут увесь час, а такой назвы нешта не чуў...

Прызнаюся, мне было да слёз крыўдна чуць такое прызнанне. Як гэта можна забыць імя роднага лесу! Ды гэта ж усё роўна, што забыць імя бацькі роднага!

Перабольшваю я? Нісколькі! Прыгадаем, што Чэхаў вуснамі доктара Астрава выказаў адну з самых патаемных і вельмі трапных думак аб тым, што лясы вучаць чалавека разумець прыгожае. Нават у падручніку для студэнтаў нашых лясных інстытутаў, стыль якога выключае паэтычныя вобразы, сказана: «Нельга думаць, што лес сам па сабе можа выклікаць да жыцця магутныя ідэі, якія адкрываюць асветленыя новым святлом шляхі. Але гісторыя навукі, літаратуры, музыкі і жывапісу паказвае, што лясы і паркі з'яўляюцца надзвычай спрыяльным асяроддзем для крышталізацыі новых ідэй і для творчасці».

У часы майго дзеда лясы шумелі на тым месцы, дзе цяпер Камароўка. Яшчэ на маёй памяці на вуліцах Маляўшчынскай і Бондараўскай раслі вялізарныя разгалістыя елкі. Яны вельмі ўпрыгожвалі Камароўку. А калі аднойчы гультай і выпівака Косця Сідарчук спілаваў на дровы векавую елку, што расла ў яго на двары, суседзям гэта так не спадабалася, што яны пабіць гатовы былі Сідарчука за такое свавольства. Ён выратаваўся толькі тым, што даў клятву пасадзіць узамен ссечанай елкі тры ліпы. І на самай справе, як толькі прыйшла вясна, ён выканаў гэтае абяцанне. Цяпер, не ведаю ўжо хто, дзеці Сідарчука ці якія прыйшлыя людзі, бязлітасна расправіліся і з гэтымі дрэвамі.

Так вельмі часта, не цэнячы казачнага багацця прыродных рэсурсаў у нашай краіне, раскідаемся мы гэтым багаццем налева і направа, распараджаемся ім не па-гаспадарску. Высякаем і выкарчоўваем лясы вакол гарадоў, вынішчаем зеляніну, а потым, спахапіўшыся, возім дрэвы з далёкіх лясоў, трацячы на гэта вялікія сродкі і бясцэнную чалавечую энергію. Каму, напрыклад, перашкаджалі лясы, што падступалі да Камароўкі, да Сляпянкі, Серабранкі, Старажоўкі і іншых ускраін Мінска?

Карціну накшталт вышэйапісанай можна назіраць у многіх гарадах рэспублікі, у тым ліку і ў Маладзечна, дзе я цяпер жыву Вакол гэтага спадарожніка Мінска яшчэ не так даўно сцяною стаялі цудоўныя лясы. Цяпер, калі сякера і піла пахадзілі там, ваколіцы Маладзечна сталі голыя і сумныя, як лысіна. Улетку на горад наступае пыл, бо яго не затрымлівае зялёная заслона. Варта толькі падзьмуць ветру, як слупы пылу ўзнімаюцца над вуліцамі, ён пранікае ў дамы, трашчыць на зубах у людзей. Вокны ў кватэрах нельга пакінуць адчыненымі, усе рэчы ў пакоях пакрываюцца густым налётам пылу.

Натоўпы гараджан, ратуючыся ад гэтага пылу, ад сумнай аднастайнасці гарадскога пейзажу, пазбаўленага прыроднай зеляніны, ідуць на рэчку з паэтычнай і мяккай, як павевы ветру ў чароце, назваю — Уша. Берагі гэтай рачулкі балоцістыя, таму аматары палавіць рыбку вымушаны абувацца ў цяжкія, шкодныя для здароўя, гумавыя боты. Асушыць, хоць бы ў межах трох-чатырох кіламетраў, берагі Ушы, зрабіць пляжы — пра гэта мы толькі марым.

І ўсё ж аматарам прыроды, вялікаму племю рыбаловаў, як назваў іх Канстанцін Паустоўскі, мілая гэта рачулка, якая ціха струменіць у чароце, варушыць на сваёй паверхні жоўтыя збаночкі лотаці і белыя водныя лілеі.

Праўда, ёсць у Маладзечна і каля яго людзі, у чым лексіконе не існуе слова прыгажосць. У лес яны прыходзяць толькі з сякераю і пілою, па-зладзейску азіраючыся, а на рэчку накіроўваюцца з сеткаю, кіслатою, узрывчаткаю. Управы няма на гэтых драпежнікаў, якія высякаюць цудоўныя сосны сабе на дровы і на продаж, знішчаюць рыбу — глушаць, атручваюць, вылоўліваюць яе сеткамі. Пра аднаго з браканьераў (завуць яго Ілья Чаеўскі) я пісаў у артыкуле, апублікаваным каля года назад у часопісе «Беларусь». І вось давялося ўсумніцца ў сіле друкаванага слова: ні міліцыя, ні гарсавет не прынялі ў адносінах да Чаеўскага ніякіх мер. Няўжо кіраўнікам гэтых аўтарытэтных арганізацый невядома, што людзі, якія ўзнялі сваю злачынную руку на нашу прыроду, замахнуліся на свяшчэнную ўласнасць народа, павінны, калі іх за руку злавілі, карацца па ўсёй строгасці закону.

Тыпы, падобныя да Чаеўскага, ёсць, як мог я пераканацца, і вакол Нарачы. Бывае, ідзеш па лесе з кошыкам, кожную хвіліну нагінаешся, каб зрэзаць маладзенькі бaравічок, падасінавік, які здалёк паказвае сябе сваім цёмна-чырвоным капялюшыкам, або вельмі пахучы рыжык... І вось пасля звыклага, спакойнага стуку дзятла, які нібы гаворыць табе аб тым, што ўсё ў парадку ў лесе, чуеш паспешлівы, нахабны стук сякеры. А вось ён і сам — драпежнік, які зрабіў замах на прыгажосць і багацце нашай прыроды. Напляваўшы на закон, сячэ ён прыгажуню-сасну. Ды і як сячэ! Пасля таго, як ён вывезе мёртвае дрэва, на месцы высечкі застанецца пень метровай вышыні. Пад карою гэтага пня, калі ён пачне гнісці, завядзецца караед, і ад нашэсця гэтых насякомых загіне не адно — дзесяткі цудоўных дрэў.

Не вельмі берагуць і багацце самога возера. Да нядаўняга часу нават рыбакі калгаса імя Чапаева карысталіся дробнаячэістымі сеткамі, вылоўлівалі дробную рыбу. Я сам быў міжвольным сведкам таго, як члены рыбалавецкай брыгады гэтага калгаса прадавалі дачнікам рапушку, злоўленую імі крадком у начны час або, калі называць рэчы сваімі імёнамі, украдзеную ў дзяржавы. а гэта значыць, у нас з вамі, паважаныя чытачы. Некаторыя дачнікі, з'яўляючыся саўдзельнікамі браканьераў, купляюць крадзеную рапушку, сяляву, як яе тут называюць. засольваюць на месцы і вязуць у Мінск. Пра гэта ведаюць і старшыня арцелі, і брыгадзіры, і інспектар па рыбнагляду. Ведаюць і... не больш таго! Добра жывецца ў Мядзелі, Чараўках, Купе і іншых населеных пунктах вакол Нарачы людзям, якія сваёй асноўнай «прафесіяй» зрабілі браканьерства і з гэтага, як кажуць, «жывуць».

Нарачанскі край—выдатны беларускі курорт, якому я асабіста аддам перавагу і перад Крымам і перад Каўказам. Тут, куды ні глянеш, — «тыповыя ландшафты, рэдкія і выдатныя прыродныя аб'екты», пра якія гаворыцца ў Законе. На беразе Нарачы знаходзіцца дом адпачынку друкароў сталіцы, ёсць турысцкая база, будуюцца новыя здраўніцы. Тут не павінна быць месца браканьерам, наша задача вывесці іх, як шкоднага жука-караеда.

Прыняты шостай сесіяй Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Закон гаворыць аб тым, што мы не толькі абавязаны ахоўваць нашу родную прыроду, але і клапаціцца аб росце яе багаццяў. На практыцы гэта павінна выглядаць так: ссек дрэва — пасадзі два. А ці заўсёды мы так робім? Неяк ішоў я ўлетку па адной з найпрыгажэйшых дарог Беларусі — паміж Даўгінавым і Докшыцамі. Стаяць тут бярозы да таго вялізныя, што, калі б не бачыў іх сваімі вачыма, дык, бадай, і не паверыў, што могуць быць такія на свеце. У дарозе мяне заспеў дождж і, каб не прамокнуць, залез я ў дупло адной такой бярозы і адчуваў сябе там даволі ўтульна, давялося толькі крыху прыгнуцца. Кажуць, што бярозы пасаджаны, яшчэ пры Кацярыне II. Не ведаю, магчыма, гэта і не зусім так, але бясспрэчна, што гэтыя волаты перажылі не адно пакаленне людзей. Галіна такой бярозы, калі паставіць яе на зямлю, можа быць прынята за самастойнае дрэва. Перачакаў я дождж, вылез з дупла зусім сухі і пайшоў сабе далей, з удзячнасцю думаючы пра людзей, якія пасадзілі бярозы ў той час, калі на свеце не было яшчэ ні бацькі, ні дзеда майго.

І вось волаты лясоў паміраюць. То там, то тут бачыш гіганцкіх памераў пень, які моцна трымаецца за зямлю магутнымі карэннямі. Паспрабуй, выцягні яго з зямлі, сіл не хопіць! Вось вялізны, абвуглены маланкай, краж ляжыць з боку дарогі, а крыху далей яшчэ адно вялізнае дрэва рухнула на зямлю, напэўна, проста ад старасці, не ў стане вытрымаць цяжару ўласнай, вельмі пышнай кроны. Са смуткам думаеш пра тое, што прыйдзе час і ніводнай з гэтых вялізарных бяроз не застанецца на дарогах Беларусі. І да слёз крыўдна, што па суседству з векавымі прыгажунямі не шумяць маладым лісцем бярозы, пасаджаныя ў наш час.

Гаворачы аб прыдарожных бярозах, я меў на ўвазе не толькі адну прыгажосць, хоць і яна вельмі патрэбна людзям. Жывая зялёная сцяна абараняе зімою дарогу ад снежных заносаў, улетку паглынае пыл, узняты коламі аўтамабіляў, падвод, нагамі пешаходаў. А ці нельга мець з прыдарожных дрэў больш карысці, чым яны даюць нам цяпер? На самай справе, што нам перашкодзіць пасадзіць уздоўж дарог садовыя дрэвы — вішні, слівы, арэхі, яблыні?.. У горных лясах за Майкопам, на свабодзе, без удзелу людзей, растуць і пладаносяць грушы, яблыні, алыча, грэцкі арэх і фундук — брат нашага ляснога арэха, каштаны, якія можна есці.

Іншы чытач скептычна ўсміхнецца, прачытаўшы гэтыя радкі: Беларусь, маўляў, не Каўказ! Згодзен. Але ж амаль кожны з нас збіраў у маленстве арэхі не дзе-небудзь за Майкопам, а пад

(Заканчэнне на 2-й стар.).

СІМФОНІЯ ПРАЦЫ. У сталеліцейным цэху Мінскага трактарнага завода.

Фота К. МІХАЙЛАВА.

ДАСЛЕДУЕЦЦА НАДЗЁННАЕ Ў ЛІТАРАТУРЫ

Чытачы прыхільна ставяцца да зборнікаў даследаванняў, якія Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы выдае ўжо некалькі год. Чарговы (чацвёрты) выпуск зборніка, выдадзены ў 1961 г., складаюць работы адзінаццаці аўтараў па разнастайных праблемах літаратуразнаўства і даследаванні манаграфічнага характару. Даследуюцца пераважна праблемы беларускай савецкай літаратуры.

У артыкуле М. Яроша «Сучасная беларуская проза», якім адкрываецца зборнік, чытач знойдзе не толькі агляд твораў, але і разгляд галоўных тэндэнцый у развіцці нашай прозы на сучасным этапе. Даследчык адзначае колькасны і якасны рост беларускай прозы, імкнецца асэнсаваць шляхі развіцця ў ёй жанраў рамана і аповесці. Нельга не пагадзіцца са сцвярджэннямі М. Яроша аб тым, што лепшыя традыцыі беларускай прозы скла́ліся ўжо ў даваенны час і што сучасны яе стан вызначаюць творы, «якімі можа ганарыцца наш народ, якія чытаюцца ва ўсіх кутках неабсяжнай Краіны Саветаў».

Даследчык разглядае трылогію Я. Коласа «На ростанях», творы І. Шамякіна, Я. Брыля, А. Кулакоўскага, П. Броўкі, П. Пестрака і іншых празаікаў. І ўсё ж нельга не папракнуць М. Яроша за недастатковую паўнату агляду сучаснай беларускай прозы; не знайшлося ў аглядзе месца для твораў М. Паслядовіча, М. Лупсякова, А. Чарнышэвіча, Р. Сабаленкі, Ул. Карпава, І. Навуменкі, А. Асіпенкі і іншых.

Не вельмі пераканаўчыя некаторыя разважанні М. Яроша аб індывідуальнай творчай манеры асобных нашых празаікаў. Так, індывідуальнай адзнакай творчага почырку І. Шамякіна (гаворка ідзе пра раман «Глыбокая плынь») даследчык лічыць імкненне да свядомай рамантызацыі герояў, асаблівую ўвагу да раскрыцця «драматызму» партызанскай барацьбы. А. Кулакоўскаму ж у рамане «Расстаёмся ненадоўга», згодна сцвярджэння М. Яроша, ўласціва імкненне апавядаць «аб суровай бытавой праўдзе вайны, аб буднях, штодзённых клопатах удзельнікаў барацьбы». Падобнае размежаванне, на нашу думку, наўрад ці пераканае каго, бо карціны суровага быту часоў вайны ёсць і ў рамане «Глыбокая плынь». Суровыя будні вайны паказаны і ў рамане І. Мележа «Мінскі напрамак», хоць для гэтага твора, як сцвярджае М. Ярош, характэрна «даволі ўдалая спроба даць шырокія, манументальныя карціны вайны».

Неперакана́ўча спрабуе М. Ярош вызначыць і асаблівасці творчай манеры В. Быкава на матэрыяле аповесці «Жураўліны крык». Даследчык піша: «Маладога празаіка Васіля Быкава цікавіць перш за ўсё «дыялектыка душы» салдата, учынкі і паводзіны яго ў такі час і ў такіх абставінах, калі чалавеку трэба праявіць усю сваю маральную сілу, мужнасць і настойлівасць, калі яго характар раскрываецца найбольш поўна ва ўсіх асноўных рысах». Відавочна, вывад занадта агульны: паказ учынкаў і паводзін салдата, яго маральнай сілы, мужнасці і г. д. знойдзем у многіх празаічных творах пра Айчынную вайну. Цікава, што ў В. Быкава М. Ярош заўважае асаблівую «зацікаўленасць пісьменніка выключнымі сітуацыямі, незвычайнымі ці надзвычайнымі падзеямі». Дзвюма ж старонкамі вышэй характарызавалася творчая манера М. Лынькова (раман «Векапомныя дні»): «З усёй разнастайнасці і багацця жыццёвых фактаў пісьменнік, як правіла, выбірае найбольш яркія, часта незвычайныя ці выключныя...» Чым жа ў такім разе індывідуальная творчая манера В. Быкава адрозніваецца ад індывідуальнай творчай манеры М. Лынькова?

А. Адамовіч у артыкуле «Станаўленне таленту» разглядае самыя раннія празаічныя творы Я. Брыля. Разгляд гэтых твораў пралівае святло на шлях пісьменніка да літаратурнага майстэрства. Пераканальна даведзена думка, што ў першым зборніку апавяданняў Я. Брыль «не выглядаў «пачынаючым», што «лепшыя апавяданні першага зборніка здзіўлялі высокай культурай чалавеказнаўства».

Даследчык дае кароткі агляд твораў Я. Брыля, напісаных на працягу пятнаццаці год яго сталай літаратурнай дзейнасці. У канцы артыкула выказваецца слушная думка, што «багаты, шматгранны талент Я. Брыля сёння ў поўным росквіце. Яму пад сілу паэтызаваць, уздымаць на ўзровень высокага майстэрства **ўсю праўду жыцця,** якая заўсёды была і застаецца самым прыгожым для чалавека». Артыкул «Станаўленне таленту», вылучаецца ў зборніку глыбінёй аналізу, пераканаўчасцю аргументацыі, арыгінальнасцю падыходу літаратуразнаўцы да творчасці пісьменніка.

Як станоўчае ў рабоце Д. Бугаёва «Тэма грамадзянскай вайны ў творчасці М. Лынькова (20-я — пачатак 30-х гадоў)» трэба адзначыць разгляд названай тэмы ў творчасці пісьменніка ў сувязі з творамі іншых беларускіх пісьменнікаў аб грамадзянскай вайне.

Падрабязна разглядае даследчык апавяданні «Над Бугам», «Гой» і іншыя. Ён раскрывае памылковасць палажэнняў асобных літаратуразнаўцаў (напрыклад, Ул. Агіевіча), якія не заўважылі эвалюцыі ў светапоглядзе Рывы (апавяданне «Гой»). Д. Бугаёў паказвае, што светапогляд Рывы ў пачатку твора яшчэ не можа быць савецкім у поўным сэнсе слова, што для выпрацоўкі ў дзяўчыны савецкіх поглядаў на жыццё патрэбен быў час. Рашаючае значэнне для яе мела каханне да Міхася, якое «паставіла Рыву супраць старога свету і яго традыцый».

Д. Бугаёў імкнецца аналізаваць творы пісьменніка ўсебакова. Часам крытык нават залішне скрупулёзны. Нам здаецца, што без многіх падрабязнасцей артыкул толькі выйграў бы, бо ён быў бы больш цэласным. Хацелася б яшчэ, каб паралелі, якія праводзіць Д. Бугаёў паміж творамі М. Лынькова і іншых пісьменнікаў, былі больш шырока разгорнуты і вывады пры гэтым больш аргументаваліся. Варта было б даследчыку разгарнуць тое палажэнне, дзе ён гаворыць аб творчым уплыве «Дрыгвы» Я. Коласа «на ўсю пазнейшую беларускую прозу, у тым ліку на «Векапомныя дні» М. Лынькова».

Манаграфічная работа В. Жураўлёва «Творчасць Янкі Маўра» грунтоўна знаёміць з творчым шляхам пачынальніка прыгодніцкага і навукова-папулярнага жанраў у беларускай літаратуры. Заслугоўвае ўвагі спроба даследчыка пранікнуць у творчую лабараторыю пісьменніка, высветліць прыроду яго майстэрства, вывучыць мастацкія якасці яго твораў.

Свежае слова пра выдатную паэму Я. Коласа сказаў М. Мушынскі ў рабоце «Творчая гісторыя паэмы Я. Коласа «Сымон-музыка». Разгляд складанай творчай гісторыі паэмы, уважлівае вывучэнне яе варыянтаў далі магчымасць даследчыку прасачыць шлях ідэйна-творчай эвалюцыі паэта ў перыяд Кастрычніцкай рэвалюцыі і першых гадоў Савецкай улады. Уважлівая тэксталагічная работа прывяла М. Мушынскага да вываду, што апошняя (трэцяя) рэдакцыя паэмы (1924—1925) сведчыць аб паспяховым авалоданні Я. Коласам марксісцка-ленінскім светапоглядам.

У артыкуле А. Семяновіча «Аб некаторых асаблівасцях байкі К. Крапівы» — нямала цікавых назіранняў над творамі сатырыка, іх мовай, зместам, адлюстраваннем у іх нацыянальнага беларускага каларыту. Мы цалкам пагаджаемся з агульнымі ўстаноўкамі даследчыка аб тым, што творчасць К. Крапівы вызначыла «магістральную лінію развіцця беларускай савецкай сатырычнай літаратуры», што «ў беларускай літаратуры да К. Крапівы не было пісьменніка, у творчасці якога байка займала б такое значнае месца».

Галоўнай задачай сваёй работы А. Семяновіч, як відаць, ставіць высвятленне сутнасці наватарства К. Крапівы ў жанры байкі. Пры гэтым даследчык гаворыць і аб такіх карыфеях рускай байкі, як І. Крылоў і Д. Бедны. Так, А. Семяновіч падкрэслівае партыйнасць творчасці К. Крапівы і бачыць у гэтым наватарства нашага байкапісца ў параўнанні з І. Крыловым. Але ж пры гэтым даследчык праходзіць міма таго факта, што сапраўднай партыйнасцю вызначаліся байкі і такога папярэдніка К. Крапівы ў гэтым жанры, як Д. Бедны. Спрабуе А. Семяновіч высветліць наватарства баек К. Крапівы і наступным сцвярджэннем: «...Баечная алегорыя ў творах К. Крапівы губляе адну з сваіх асноўных традыцыйных функцый — функцыю маскіроўкі. Кандрату Крапіве як савецкаму сатырыку не было патрэбы хаваць, маскіраваць свае думкі...» Гэта бясспрэчна, але ж у аднолькавай ступені адносіцца і да баек Д. Беднага, які не толькі ў савецкую эпоху, але і ў дарэвалюцыйную не маскіраваў свае думкі. Дык у чым жа ўсё-такі наватарства баек К. Крапівы? Нам здаецца, што і спасылка на характарыстыку яго баек, дадзеную чэшскім літаратуразнаўцам І. Румерам, не дапамагае А. Семяновічу высветліць пытанне аб наватарстве К. Крапівы ў жанры байкі. І. Румер піша (цытуем па рабоце А. Семяновіча.—**Л. Ц.**): «Крапіва адкідае дыдактычнасць байкі і ўводзіць у яе новыя апавядальныя, драматычныя, сатырычныя і лірычныя элементы». Але ж многія з названых якасцей баек К. Крапівы мы знойдзем яшчэ ў І. Крылова. Такім чынам, чытач, на жаль, не атрымае ў артыкуле А. Семяновіча абгрунтаваных сцвярджэнняў аб наватарстве К. Крапівы ў жанры байкі, і таму праблему гэтую артыкул А. Семяновіча не вырашае — яна яшчэ патрабуе свайго даследавання.

Сталасцю і абгрунтаванасцю вывадаў вызначаецца цікавая работа М. Барсток «Беларуская паэма перыяду Айчыннай вайны». Многа арыгінальных думак і вывадаў знойдзе тут чытач. Пры гэтым, М. Барсток здолела намеціць асобныя рысы творчай манеры розных беларускіх паэтаў, якія выявіліся ў іх паэмах пры блізкай праблематыцы і аднолькавай ідэйнай накіраванасці іх творчасці ў час вайны.

У даследаванні М. Грынчыка «Творчасць А. Куляшова ў гады Вялікай Айчыннай вайны» найбольш арыгінальныя назіранні і вывады даследчыка над баладамі А. Куляшова, а таксама палажэнні аб наватарстве яго паэзіі. На жаль толькі, М. Грынчыку не ўдалося пазбегнуць паўтарэння адных і тых жа думак. Вось, напрыклад, аб паэме «Сцяг брыгады» чытаем: «І хоць дзеянне паэмы храналагічна ахоплівае толькі пачатак вайны, тым не менш вера ў непазбежнасць звароту героя і вызваленне Радзімы становіцца ідэйным лейтматывам усяго твора». І праз некалькі старонак: «Дзеянне паэмы «Сцяг брыгады» абмежавана пачаткам вайны... Аднак ва ўсім вобразна-інтанацыйным ладзе заключных раздзелаў паэмы адчуваецца велічны подых немінучых перамог, набліжэнне вялікага дня вызвалення».

Я. Чарняўская ў артыкуле «Майстэрства драматурга» дае агульную ацэнку драматургічнай спадчыны К. Чорнага, гаворыць пра яе значэнне ў беларускай драматургіі. Падрабязна аналізуюцца вобразы п'есы «Ірынка».

Э. Гурэвіч у рабоце «Слова аб палку Ігаравым» у перакладзе Я. Купалы» робіць удалую спробу тэксталагічнага аналізу купалаўскага празаічнага і паэтычнага перакладу на сучасную беларускую мову выдатнага помніка старажытнай літаратуры ўсходніх славян.

Манаграфічны артыкул В. Барысенкі «Вялікі сын вялікага народа» ў шырокім плане асвятляе жыццёвы і творчы шлях вялікага ўкраінскага паэта-рэвалюцыянера Т. Шаўчэнкі (у сувязі са стагоддзем з дня яго смерці, якое савецкая грамадскасць адзначала ў 1961 г.).

У кнізе на гэты раз не знайшлося месца для раздзела «Публікацыі», які быў ва ўсіх папярэдніх зборніках «Беларуская літаратура». Публікацыі знаёмілі чытача са знойдзенымі ў архівах і ў іншых крыніцах невядомымі раней тэкстамі твораў беларускай літаратуры, рознымі дакументамі, звязанымі з жыццём або творчасцю нашых пісьменнікаў.

Нельга не адзначыць адну прыкрую рысу, якая заўважаецца ў асобных даследчыкаў, што змясцілі свае работы ў зборніку. Мы маем на ўвазе выпадкі, калі пры палеміцы аўтары не называюць прозвішчаў крытыкаў і літаратуразнаўцаў, палажэнні якіх аспрэчваюць. Вось прыклады такой ні ў якой меры неапраўданай «загадкавасці» ці, можа, нават залішняй «асцярожнасці» з работы А. Семяновіча: «У першыя гады Савецкай улады некаторыя літаратуразнаўцы адмаўлялі байцы права на існаванне, запісаўшы яе ў лік аджыўшых жанраў» (стар. 71); «Другія «тэарэтыкі» лічылі немагчымым існаванне байкі толькі таму, што быццам бы ўсе яе магчымасці вычарпаны Крыловым...» (стар. 71); «Як і Дзям'ян Бедны, Кандрат Крапіва рэзка выступіў супраць «страшных рэфарматараў» у савецкай паэзіі, якія прарочылі смерць байцы» (стар. 72). Пра каго тут ідзе гутарка? Хто гэтыя «тэарэтыкі», «страшныя рэфарматары» і проста «некаторыя літаратуразнаўцы»? Даўно наспеў час адмовіцца ад такой безыменнай палемікі.

У цэлым жа работы, змешчаныя ў чацвёртым выпуску зборніка «Беларуская літаратура», сведчаць аб актуальнасці інтарэсаў літаратуразнаўцаў, якія выступілі ў ім.

Л. ЦАРАНКОЎ.

«Беларуская літаратура», IV. Выдавецтва АН БССР. Мінск. 1961.

«КРЫНІЦЫ» Ў ЧЭХАСЛАВАКІІ

У мінулым месяцы ў Банскай Быстрыцы (Чэхаславакія) адбылася канферэнцыя чытачоў, на якой абмяркоўвалася кніга Івана Шамякіна «Крыніцы». Ад імя ўдзельнікаў гэтай канферэнцыі аўтар атрымаў ліст з сардэчным віншаваннем і пажаданнем поспехаў у творчай працы.

Летась, расказваецца ў пісьме, у многіх мясцінах краіны на канферэнцыях і гутарках чытачоў адбываліся дыскусіі аб гэтым творы і ўсюды выказвалася ўдзячнасць пісьменніку за цікавы актуальны твор.

Выдавецтва асветы ў Браціславе мае намер запрасіць пісьменніка на пашыраную канферэнцыю чытачоў. Чытачы спадзяюцца, што гэта сустрэча адбудзецца ў бліжэйшы час і яны здолеюць сардэчна пагаварыць з аўтарам.

Прэм'ера Народнага тэатра

Рэпертуар Багушэўскага народнага тэатра папоўніўся яшчэ адной новай працай — спектаклем «Лявоніха на арбіце» па п'есе А. Макаёнка. Спектакль пастаўлен рэжысёрам Р. Сарочкінай.

Ролі выконваюць самадзейныя артысты М. Грыцкевіч, П. Жыгула, Г. Цвяткоў, М. Бондысеў, Л. Аверчанка, В. Лаўчыноўскі, І. Маруныко і інш.

Л. ГРЫШАНАЎ.

РОЗДУМ НАД ЗАКОНАМ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

родным Барысавам, Оршай або Вілейкай... Пасадзіце арэшнік уздоўж дарогі, і ён будзе адчуваць сябе там вельмі добра. А рабіна? Загледзішся ўвосень на яе чырвоныя, крыху падмарожаныя гронкі! Ды і карысць ад рабіны можа быць большая. Тое ж самае можна сказаць і аб спрадвечных насельніках нашых, беларускіх, лясоў — маліне, лекавай шыпшыне. А хіба сліва, вішня, яблыня не могуць расці ў лесе і па дарогах — бальшаках і прасёлках?

Чаму не! Цудоўна растуць, бачылі мы гэта ў Германіі! І сорамна не будзе, калі наш брат-беларус павучыцца ў немцаў пагаспадарску ставіцца да прыроды.

Давайце крыху памарым. У спякотны летні дзень вы едзеце ў аўтамабілі. Ззаду засталося многа кіламетраў, наперадзе іх яшчэ больш. Вы стаміліся, вам хочацца адпачыць у засені прыдарожных дрэў. Шафёр зварочвае на абочыну, вы вылазіце з машыны і — вось вам сюрпрыз: проста над галавою, толькі працягні руку, вісяць цёмна-чырвоныя, сакавітыя вішні. Рві і еш, колькі хочаш!

Я зноў бачу ўсмешку недаверлівага чытача, чую яго з'едліва-скептычны голас: «Да цёмна-чырвоных вішань, бадай, справа не дойдзе, іх абарвуць яшчэ зялёнымі». Дарэмна, таварыш, усміхаецеся, ваша іронія б'е міма цэлі! Вунь паглядзіце, колькі хлеба на сталах у нашых закусачных і сталовых! У нас цяпер гандлююць магазіны без прадаўца, ходзяць аўтобусы без кандуктараў, і, уявіце, ніхто не выносіць бляшанку кансерваў пад крысом. Так што будзьце ўпэўнены не будуць нашы людзі зрываць няспелыя вішні, тым больш, ламаць галінкі на дрэвах. Вядома, у сям'і не без вылюдка. Але тых нямногіх, хто не хоча жыць па святых для нас законах сацыялістычнага грамадства, трэба выхоўваць, а калі ніякае выхаванне не дапаможа — караць.

Веру: мара аб спелых вішнях, што зазіраюць у рот стомленаму падарожніку, аб арэшніках пры дарогах, аб яблынях, грушах, якіх багата расце ў нашых беларускіх лясах на свабодзе, без агародж, вартаўнікоў і сабак, гэтая мара стане — не можа не стаць! — яваю. А вось аб тым, як наблізіць здзяйсненне гэтай мары, аб гэтым нам трэба цяпер жа, не адкладаючы справы на доўгі час, дамовіцца. Давайце ж, таварышы, падумаем, прыкінем, падлічым і — няма чаго час марнаваць — за справу.

Любіць і берагчы прыроду, імкнуцца да «ўсебаковага і рацыянальнага выкарыстання прыродных багаццяў, іх аховы, аднаўлення і памнажэння, да адной з важнейшых умоў у вырашэнні галоўнай эканамічнай задачы партыі і савецкага народа» — да гэтага трэба прывучаць людзей змалку. І тут вельмі дарэчы будзе выказванне выдатнага рускага пісьменніка Леаніда Ляонава, які і друкаваным і вусным словам заўзята змагаецца за захаванне і памнажэнне гэтых самых багаццяў, пра якія гаворыцца ў новым Законе. «Час усю сістэму выхавання, — гаворыць Л. Ляонаў, — ад буквара да заканчэння інстытута, насыціць дзейснай, гаспадарчай прывязанасцю да Радзімы, да яе прыроды. А можа, здолеем мы скіраваць у правільнае рэчышча крайнасці і імкненні дзяцей, з якіх адны робяць спусташальныя напады на сады (прычым, не пладоў шкада, а бессэнсоўна пакалечаных яблынь) або падпільноўваюць з рагаткай дзятла, а другія з жалем хаваюць яго ж у сярэбранай паперцы. Усё залежыць ад людзей, якім даверана невычэрпная, часам разбуральная энергія дзіцяці...»

Над такімі словамі варта сур'ёзна падумаць таварышам, адказным за выхаванне дзяцей.

Заканчваючы размову, вяртаюся да вялізных бяроз на старажытным тракце паміж Даўгінавым і Докшыцамі. Як ні шкада гэтых ветэранаў лясоў, а стаць ім не вечна. Што скажуць пра нас унукі, калі ім застануцца толькі пні цудоўных казачных бяроз, а побач з гэтымі пнямі або на месцы іх не зазеленеюць новыя густакронныя прыгожыя бярозы? Пытанне гэтае зусім не рытарычнае і зададзена яно нездарма. Паслухайце, што гавораць старыя: лясы, маўляў, прыкметна парадзелі, вось на гэтым самым месцы, дзе мы цяпер стаім, быў густы сасновы бор, а крыху далей, дзе пустыр і гарадскі сметнік, шумеў бярозавы гай...

Дык няхай жа праз два дзесяцігоддзі, калі мы ў асноўным пабудуем у нашай краіне камунізм, нашы пасталелыя дзеці і юныя ўнукі змогуць прачытаць у газетах такое паведамленне: «Плошча лясных масіваў і зялёных насаджэнняў у краіне павялічылася ў параўнанні з 1961 годам на...» Між іншым, аб працэнтах пакуль гадаць не будзем, хоць можна загадзя спадзявацца, што лічба будзе салідная...

Хочацца спадзявацца, што чытачы працягнуць гэтую размову. Дык хто наступны?

Пастаянныя перадачы Брэсцкага тэлецэнтра

Днямі пачаліся пастаянныя перадачы Брэсцкага тэлецэнтра. 74-метровая мачта перадатчыка тэлецэнтра забяспечвае ўстойлівы прыём праграм у радыусе да 30 кіламетраў. У Брэсце, а таксама ў бліжэйшых гарадскіх пасёлках і вёсках Камянецкага, Высокаўскага, Маларыцкага і Кобрынскага раёнаў устаноўлена каля дзвюх тысяч тэлевізараў.

У Баранавічах пастаўлены і дзейнічае рэтранслятар тэлевізійных праграм.

НАСУСТРАЧ З'ЕЗДУ КАМПАЗІТАРАЎ БЕЛАРУСІ

МУЗЫКАЗНАЎСТВА НЕ ПАВІННА АДСТАВАЦЬ!

На Усесаюзным музыказнаўчым пленуме Саюза савецкіх кампазітараў, які адбыўся ў Кіеве ў канцы 1958 года, адзначалася агульнае адставанне беларускага музыказнаўства, крытыкаваліся недахопы ў рабоце музыказнаўчай секцыі рэспубліканскай кампазітарскай арганізацыі. За апошнія дватры гады нашы музыказнаўцы трохі палепшылі сваю работу ў святле важнейшых указанняў Цэнтральнага Камітэта КПСС па ідэалагічных пытаннях і рашэнняў III з'езда кампазітараў Беларусі.

Нам у асноўным удалося ліквідаваць разрыў у творчай рабоце паміж музыказнаўцамі Саюза кампазітараў, Беларускай кансерваторыі і сектарам музыкі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. Гэтаму дапамагло стварэнне пры Інстытуце навуковага каардынацыйнага савета па праблеме «Гісторыя беларускай музыкі», у склад якога ўваходзяць вядучыя музыказнаўцы і кампазітары рэспублікі. Савет разгледзеў пытанні, якія маюць прынцыпова важнае значэнне для далейшага развіцця беларускага музычнага мастацтва, у тым ліку перспектыўны план развіцця музыказнаўства на 15 год, стан падрыхтоўкі кадраў кампазітараў і музыказнаўцаў і іншыя.

Пад дэвізам аб'яднання творчых сіл музыказнаўцаў праходзіць і работа музыказнаўчай секцыі Саюза кампазітараў. Мы імкнёмся да таго, каб галоўныя праблемы беларускай музыкі абмяркоўваліся на пасяджэннях секцыі з удзелам музыказнаўцаў і крытыкаў усіх творчых арганізацый рэспублікі. Напрыклад, калектыўна абмяркоўваўся план «Нарысаў па гісторыі беларускай музыкі», «Праграма па беларускай савецкай музыцы для музычных вучылішчаў».

Бюро секцыі зрабіла спробу аб'яднаць вакол Саюза і музыказнаўцаў абласных цэнтраў, педагогаў музычных вучылішч і школ. У абласных гарадах Беларусі ў адрозненне, напрыклад, ад Украіны, няма аддзяленняў Саюза кампазітараў. Творчыя работнікі не аб'яднаны, яны сутыкаюцца з рознымі цяжкасцямі ў практычнай рабоце. У мэтах згуртавання музыказнаўцаў абласных цэнтраў была склікана ўпершыню Рэспубліканская нарада. На гэтай нарадзе было прааналізавана становішча музыказнаўства ў рэспубліцы, намечаны мерапрыемствы па арганізацыі навукова-даследчай і музычна-асветнай дзейнасці на месцах.

Перабудова работы беларускіх музыказнаўцаў закранула і наша ўнутрысаюзнае жыццё. На творчых сходах секцыі былі абмеркаваны выдадзеныя працы музыказнаўцаў, рабіліся агляды матэрыялаў па пытаннях музыкі, апублікаваных на старонках рэспубліканскага друку, наладжваліся дыскусіі па буйных творах беларускага музычнага мастацтва. Так, адбыліся дыскусіі па Шостай сімфоніі Р. Пукста, сімфанічнай сюіце «Песні міру» Ул. Алоўнікава, оперы «Калючая ружа» Ю. Семянякі і балету «Мара» Я. Глебава.

Кіруючыся пастановай ЦК КПСС «Аб задачах партыйнай прапаганды ў сучасных умовах», нашы музыказнаўцы ўключыліся ў шырокую работу па музычна-эстэтычнаму выхаванню працоўных. З лекцыямі, дакладамі, гутаркамі на розныя музычныя тэмы ў Мінску і абласных гарадах выступаюць Р. Шырма, Г. Цітовіч, С. Ніснэвіч, А. Ракава, Б. Смольскі і іншыя. І. Ніснэвіч і А. Ладыгіна дапамагалі Гомельскаму універсітэту мастацкага выхавання. К. Сцепанцэвіч выступала ва універсітэце музычнай культуры Мінскай тэлестудыі з цыклам музычна-адукацыйных перадач на тэму «Як навучыцца слухаць і разумець музыку?». Беларускае радыё пры дапамозе музыказнаўцаў арганізавала цыклы радыёперадач на тэмы: «Вечары беларускай музыкі», «На музычных «серадах» у Саюзе кампазітараў», «Кампазітары ля мікрафона» і іншыя.

Значна ажывілася навукова-даследчая работа музыказнаўцаў. Савецкая беларуская музыка і нацыянальны фальклор — асноўныя тэмы іх навуковых прац. Рад кніг падрыхтаваны ўжо да друку, а іншыя знаходзяцца ў стадыі завяршэння. Сярод іх: «Ладавыя асновы беларускай народнай песні» В. Ялатава, «Сучасная мова беларускай народнай песні» Л. Мухарынскай, «Беларуская народная песня ў творчасці нацыянальных кампазітараў» С. Ніснэвіч, «Беларускі музычны тэатр» Б. Смольскага, «Народнасць савецкага мастацтва і беларуская музыка» А. Ладыгінай.

Энтузіясты беларускай фалькларыстыкі Р. Шырма, Г. Цітовіч, Л. Мухарынская настойліва збіраюць і апублікоўваюць лепшыя ўзоры беларускай песнятворчасці. Р. Шырма выдаў другі том «Беларускіх народных песень» і падрыхтаваў да друку яшчэ два тамы. Г. Цітовіч апублікаваў зборнік «Песні беларускага народа», паклаўшы пачатак выданню анталогіі беларускай народнай музыкі. Зборнік народных песень падрыхтавала да выдання Л. Мухарынская. Супрацоўнік сектара музыкі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР В. Ялатаў апублікаваў анатаваны зборнік беларускіх народных напеваў «Ад песні да песні».

Названыя працы музыказнаўцаў і фалькларыстаў цікавыя з навукова-тэарэтычнага боку. У іх упершыню грунтоўна аналізуюцца праблемы беларускай прафесіянальнай і народнай музыкі, музычнага тэатра. Яшчэ зусім нядаўна, мы, напрыклад, канстатавалі адсутнасць у беларускім музыказнаўстве прац па музычнай эстэтыцы. Няўважлівае стаўленне да эстэтычных праблем магло дрэнна адбіцца на творчасці нашых кампазітараў, затрымаць развіццё беларускай музыкі. Гэтая небяспека ўжо ў некаторай ступені ліквідавана. Але трэба, на жаль, сказаць, што многія з названых прац яшчэ не апублікаваны, і грамадскасць пра іх нічога не ведае.

У беларускім музыказнаўстве ўсё яшчэ нямала «белых плям». Так, у нас да гэтага часу грунтоўна не даследаваны важнейшыя жанры прафесіянальнай музычнай творчасці — опера, балет, сімфонія, канцэрт, песня, раманс, камерна-інструментальная музыка. Стварэнне невялікіх па аб'ёмах навукова-папулярных брашур — першачарговая задача, каб пазбавіцца існуючых хіб у папулярызацыі нашай музыкі.

За апошні час Белдзяржвыдавецтва выпусціла брашуры пра беларускую оперу, сімфанічную музыку, пра творчы шлях Акадэмічнай харавой капэлы БССР і Беларускага народнага аркестра, брашуры аб народным артысце СССР Р. Шырме і партызанскай тэматыцы ў творчасці беларускіх кампазітараў. Аўтары невялікіх і на першы погляд сціплых кніжак прарабілі значную працу па сістэматызацыі і абагульненню матэрыялаў беларускай музычнай культуры савецкага перыяду, а ў некаторых выпадках з'явіліся піянерамі ў распрацоўцы недаследаваных галін нацыянальнага музыказнаўства.

Калектыў педагогаў кафедры кампазіцыі, гісторыі і тэорыі музыкі Белдзяржкансерваторыі нямала ўвагі ўдзяліў стварэнню навукова-педагагічнай літаратуры, а таксама метадычных дапаможнікаў для студэнтаў.

Вядома, зрухі ў нашай рабоце ёсць, гэтага адмаўляць нельга. Але разам з тым, колькі яшчэ нявырашаных задач стаіць перад беларускім музыказнаўствам, і іх патрэбна як мага хутчэй ажыццяўляць. Асабліва марудна распрацоўваюцца праблемы прафесіянальнай музыкі і народнай музычнай творчасці. Тут мы сур'ёзна адстаём ад творчых калектываў братніх савецкіх рэспублік. У нас слаба даследуецца творчасць нашых кампазітараў, дрэнна распрацаваны пытанні музычнай эстэтыкі. У галіне музычнай эстэтыкі, напрыклад, працуе адзін толькі музыказнаўца, якому проста немагчыма распрацаваць усе тэмы. Недаравальна мала працуюць музыказнаўцы над тэматыкай, звязанай з рускай класічнай музыкай, недастаткова актыўна вывучаюць гістарычнае мінулае музычнай культуры Беларусі, пытанні сувязі нацыянальнай музыкі з музычным мастацтвам Расіі, Украіны, Літвы. Незразумела таксама, чаму ў нас зусім не даследуецца руская савецкая музыка, музыка братніх народаў СССР, сучасная музыка сацыялістычных краін. Пра адставанне беларускага музыказнаўства ад задач сучаснасці гаворыць і той факт, што ў нас няма папулярных даведнікаў па сімфанічнай, камерна-інструментальнай музыцы, оперы і балету. Ды і ў стварэнні брашур-манаграфій зроблены толькі першыя крокі.

Не ўсе выдадзеныя працы вылучаюцца добрым зместам, яркай формай і літаратурным стылем. У некаторых брашурах пераважае апісальнасць, канстатацыя фактаў. Аўтары не ўзнімаюцца да глыбокіх абагульненняў і часам вельмі павярхоўна аналізуюць музычны матэрыял. Некаторыя крытыкі і даследчыкі пазбягаюць агульна-эстэтычных палажэнняў, не звязваюць з імі задачы развіцця нацыянальнай музыкі. Характарызуючы музычныя творы, аўтары не заўсёды раскрываюць своеасаблівасці стылю таго ці іншага кампазітара, індывідуальныя рысы яго таленту. Іншы раз дасягненні беларускай музыкі разглядаюцца адасоблена ад савецкай музыкі, музычнай культуры братніх рэспублік.

Нашы навуковыя даследаванні, на жаль, не сустракаюць належнай падтрымкі ў кіраўніцтве Белдзяржвыдавецтва. Яно вельмі неахвотна публікуе працы музыказнаўцаў, адмаўляецца выпускаць вялікія кнігі, а абмяжоўваецца выданнем брашур. Але і брашуры з цяжкасцю прабіваюць сабе дарогу: у выдавецкім плане на 1962 год значыцца іх усяго дзве. На працягу некалькіх год выдавецтва без усялякіх на тое падстаў выключае з планаў папулярныя даведнікі па беларускім музычным мастацтве, якіх так чакаюць аматары музыкі.

Далейшае развіццё нашага музыказнаўства перш за ўсё залежыць ад падрыхтоўкі новых кадраў музыказнаўцаў і кампазітараў. А яны ў нас рыхтуюцца пакуль што ў вельмі малой колькасці.

Маладыя музыказнаўчыя сілы асабліва патрэбны Беларускаму радыё, студыям тэлебачання, філармоніі, універсітэтам музычнай культуры, а таксама музычным навучальным установам.

Музыказнаўцы-педагогі абласных музыкальных вучылішчаў і школ не лічаць сваім абавязкам займацца навукова-даследчай работай, яны рэдкія госці ў рэдакцыях газет, на радыё і тэлестудыі. А хіба невялікая група мінскіх музыказнаўцаў здолее весці ўсю работу па музычна-эстэтычнаму выхаванню працоўных у шматлікіх музычных лекторыях рэспублікі? Хіба можа яна задаволіць шырокія патрэбы мастацкіх устаноў? Вядома, не.

Вось чаму трэба звярнуць сур'ёзную ўвагу на падрыхтоўку ў самы бліжэйшы час новых музыказнаўчых кадраў для педагагічнай, лектарскай і навуковай дзейнасці. Гэта — абавязак Белдзяржкансерваторыі і абласных музычных вучылішчаў. На жаль, да гэтага часу яшчэ не ўсе вучылішчы маюць тэарэтыка-кампазітарскія аддзяленні, хоць гаворка пра іх вядзецца ўжо даўно; а наша кансерваторыя па-ранейшаму выпускае ўсяго па два-тры музыказнаўцы і па аднаму-два кампазітары за год. Такія тэмпы падрыхтоўкі патрэбных нашаму мастацтву кадраў, безумоўна, не могуць нас задаволіць.

Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР разам з Міністэрствам культуры БССР павінны нарэшце адкрыць тэарэтыка-кампазітарскія аддзяленні ва ўсіх музычных вучылішчах і прыняць неадкладныя захады да таго, каб забяспечыць навучальныя ўстановы кваліфікаванымі спецыялістамі, якія б маглі па-сапраўднаму рыхтаваць маладых музыказнаўцаў. На нашу думку, было б добра стварыць пры кансерваторыі падрыхтоўчае аддзяленне для кампазітараў і музыказнаўцаў, а ў вучылішчах — спецыяльныя групы таленавітай моладзі, якую можна б было рыхтаваць для паступлення ў ВНУ. Апрача таго, клапоцячыся пра тое, каб мець больш педагогаў музычна-тэарэтычных дысцыплін дзіцячых музычных школ, патрэбна арганізаваць таксама пры кансерваторыі музычна-педагагічны факультэт па прыкладу былых настаўніцкіх інстытутаў.

Адным словам, неабходна дабіцца сур'ёзнага пералому ў падрыхтоўцы музыказнаўчых кадраў. Ад гэтага залежыць заўтрашні дзень беларускага музычнага мастацтва. Прыход у музыказнаўства таленавітай моладзі будзе садзейнічаць яго ўздыму. Праўленню Саюза кампазітараў БССР варта падумаць пра стварэнне ў абласных гарадах Беларусі аддзяленняў Саюза кампазітараў, якія б сталі цэнтрамі музычнага жыцця і аб'ядноўвалі б усе творчыя сілы абласцей.

Г. ГЛУШЧАНКА,
намеснік старшыні музыказнаўчай секцыі Саюза кампазітараў БССР.

З карэктурных лістоў

Неўзабаве выйдуць у свет першыя ў гэтым годзе нумары нашых літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных часопісаў — «Полымя», «Маладосць» і «Беларусь». Што знойдзе ў іх чытач? Сведкам якіх мастацкіх адкрыццяў стане ён? Якія вершы ўсхвалююць яго душу? З героямі якіх твораў пасябруе ён надоўга? З якімі матэрыяламі аб жыцці нашага народа пазнаёміцца?

У студзеньскім нумары часопіса «Полымя» чытач знойдзе цыкл апавяданняў Янкі Брыля «Пад гоман вогнішча», («З нататак дрэннага рыбака»), раман Уладзіміра Карпава «Нямігі крывавыя берагі», паэму Анатоля Вялюгіна «Вецер з Волгі», апавяданні Міхася Стральцова, Янкі Скрыгана, Васіля Хомчанкі, вершы Хведара Чэрні і Кастуся Хруцкага. З вершамі Рыгора Барадуліна і Анатоля Сербантовіча, з аповесцю Лідзіі Арабей «Мера часу» і апавяданнем Язэпа Куралікава «Аганёк» чытач пазнаёміцца ў «Маладосці». З апавяданнямі Віктара Карамазава і Вісарыёна Гарбука, з нізкай замалёвак з натуры Уладзіміра Корбана і падборкай вершаў сучасных чэхаславацкіх паэтаў — у «Беларусі».

Багатыя раздзелы часопісаў, якія асвятляюць сённяшні дзень нашай рэспублікі. Пад рубрыкай «Публіцыстыка» ў «Полымі» выступаюць Сяргей Грахоўскі (артыкул «Думаючы пра заўтрашні дзень») і Барыс Платонаў («Сустрэча з сучаснікам»). Тут жа будзе змешчаны нарыс Уладзіміра Дадзіёмава «Белазёрскі дзённік».

Роздум дэлегатаў XXII з'езда КПСС пад агульным загалоўкам «З новым годам, сябры», нарыс Уладзіміра Мяжэвіча «Сэнс жыцця» і артыкул Савелія Паўлава «Ясная дарога пакалення» чытач знойдзе ў «Маладосці». У часопісе «Беларусь» ён пазнаёміцца з нарысамі Міколы Грыцана «Хлеб будоўляў» і Івана Кірэйчыка «За возерам Горным», а таксама з артыкулам А. Краснеўскага «Пасля з'езда партыі».

У раздзелах часопісаў «Размова аб майстэрстве», «Новыя кнігі», і «Бібліяграфія» будуць змешчаны артыкулы Рыгора Шкрабы «Чаму не надрукаваны артыкул» — у «Полымі», Эдуарда Зубоўскага «Аб ілюстрацыйнасці і маралізатарстве» — у «Маладосці». У «Полымі», акрамя гэтага, друкуюцца артыкулы Васіля Бурносава «Голас сэрца», Міколы Арочкі «Зброя сатырыка», Юліяна Пшыркова «Народ і слова паэта», а таксама шэраг кароткіх рэцэнзій. Некалькі рэцэнзій на новыя кнігі будуць апублікаваны, як заўсёды, у «Беларусі».

Акрамя гэтага, у часопісах будзе многа цікавага матэрыялу па пытаннях мастацтва, навукі, культуры, спорту.

На гэтай старонцы мы змяшчаем некаторыя матэрыялы, якія будуць надрукаваны ў студзеньскіх нумарах часопісаў «Полымя», «Маладосць» і «Беларусь».

Рыгор БАРАДУЛІН

ТАВАРЫШ ПАРТЫЯ

Таварыш Партыя,
прашу
Адну хвіліну ўвагі сёння.
Што легла шчыра на душу,
Хачу табе сказаць усё я.

Хачу сказаць ад тых імя,
Сваёю ўласнаю рукою
Хто сцяг на полюсе ўзнімаў,
Хто браўся ў загрудкі з ракою.

Хто ад завей шалёных слеп,
Прапісаны на працы стала,
Каб лёг на стол цалінны хлеб
І каб Сібір цяплейшай стала.

Я толькі ненавіджу тых,
Хто скнарай над сабой
трасецца,
Тых алілуйшчыкаў святых:
Мёд на язык, а лёд—на сэрца.

Тых ненавіджу запявал
З іх пафасам ілжыва палкім,
Што нат'
«Інтэрнацыянал»
Спяваць хацелі б
на шпаргалках.

Ты ж рухам ленінскай рукі
Куродым ўсіх кадзіл адгоніш!
Хай злосна каркаюць крукі;
Нічым нас не стрымаць
сягоння!

Хачу запэўніць я цябе,
Што здзейснім мы Тваю
праграму
Камуны светлы дзень цяпер
Не за высокімі гарамі.

Хачу, каб ты заўжды была
Такой, як ёсць — праўдзівай,
шчырай,
Бо з-пад твайго бярэ крыла
Узлёт
наш камсамольскі вырай.

ПРА ПОМНІКІ

Я за тое, каб мёртвых помнілі,
Як і помнілі ўсіх жывых.
Каб душою, удзячнасці поўнаю,
Не забылі ніколі іх.

Чалавека матляла, кідала,
Гартавала ў крутым віры,
Бач, з яго вунь зляпілі ідала,
Папрыгладзілі ўсе віхры.

Так стараліся пэцкалі-скульптары.
Так паліў іх узлёт і гнеў, —
Плён патугі з рухамі скутымі
Па стандарту акамянеў.

Строга па разнарадцы развезены
(Не забыты ніводзін раён).
Змацаваны знутры жалеззямі,
Фарбаваны пад бронзу шаблон.

Я не знаю магілы бацькавай,
Дзе яна, на якой зямлі!
Можа гэта магіла брацкая,
Мо грудок, што вятры змялі.

Мо гарыць у электрапромніках,
Можа ў цемры з відна да пазна!
Ды ў фігуры стандартнага
помніка
Бацьку я не магу пазнаць!

Уладзімір КОРБАН

ЗАЛАТЫ ГАДЗІННІК

З ЦЫКЛА «У АДДЗЯЛЕННІ МІЛІЦЫІ»

— Ды вы нарэшце зразумейце, таварыш. Я ж вам кажу зусім ясна. Маю дачку абрабавалі. У яе ўкралі залаты гадзіннік. Зала-ты!

Сярэдніх год мужчына ў шэрым касцюме абурана вымае з кішэні насоўку, выціраe ўспацелы лоб, а заадно праводзіць і па русых валасах, ледзь кранутых сівізной.

— Дзе гэта здарылася? — пытае дзяжурны лейтэнант міліцыі.

— Паўтараю: у парку.

— З кім яна там была?

— З сяброўкамі.

— З такімі, як сама?

— Вядома! Не з дзіцячым жа садам ёй хадзіць. Ёй ужо адзінаццаты год!

— І вы адзінаццацігадовае дзіця пускаеце ў парк адно, без дарослых?

— Ну, гэта трэба разумець. Яна ў нас сама больш чым дарослая. Трэба ведаць яе розум, а потым гаварыць. Дый наогул не ваша справа, чаму яе я пускаю ў парк адну. Я — бацька, я ведаю чаму.

Не па гадах фізічна развітая дзяўчынка, з кірпатым носікам, але з прычоскай «я ў мамы дурнічка», апранутая ў дарагую сукенку, пасля бацькавых слоў ускідвае галаву ўгору, і твар яе сапраўды пачынае нагадваць твар дарослага чалавека.

Лейтэнант некаторы час пазірае то на бацьку, то на дачку, круцячы аловак над чыстым аркушам паперы. Потым ён нахіляецца да стала і пачынае пісаць.

Бацька закурвае.

Праз адчыненае акно са двара ў пакой дзяжурнага далятаюць звонкія дзіцячыя галасы. Там змагаюцца футбольныя каманды.

— Як гэта адбылося? — пытае лейтэнант.

— А вось яна вам сама раскажа, — буркае бацька, папыхваючы ментолавай цыгарэтай.

— Мы ўтрох хадзілі па парку, — расказвае дзяўчынка,— а потым далучыліся да дзяўчат, што гулялі з мячом.

— А потым? — зноў пытае лейтэнант.

— «Дзяцінства ўсё ж узяло сваё!» — між іншым думае ён.

— Каб не пабіць, — працягвае дзяўчынка, — я зняла гадзіннік з рукі і паклала ў кішэню. А калі гульня скончылася, гадзінніка ў кішэні не было.

— Можа, ты згубіла яго?

— Як гэта згубіла! — зрываецца бацька з крэсла. — Не магла яна згубіць. Каб згубіла, то і знайшла б. Гадзіннік залаты, блішчэў бы ў траве. Не інакш, як укралі. І ваш абавязак, таварыш лейтэнант, адшукаць і гадзіннік і злодзея.

— Шукаць гадзіннік будзем, — кажа лейтэнант, узнімаючыся з крэсла. — А вашы паводзіны, таварыш бацька, мне зусім не зразумелыя. Дзе ж вы бачылі, каб такое блазнё насіла модную прычоску і чапляла на руку залаты гадзіннік?!

Мужчына ў шэрым касцюме анямеў. Ён глядзіць ва ўпор на лейтэнанта. Дрыжачай рукой зноў вымае насоўку і выціраe лоб. А потым крычыць лейтэнанту ў твар:

— Вы... вы што ж! Абражаць мяне надумалі? Гэта не блазнё, а мая дачка! Вы не маеце права так гаварыць! А што яна з залатым гадзіннікам ходзіць... Ды вы паспрабуйце не знайсці гэты гадзіннік, — я з вас зраблю біфштэкс пагамбургску!

— Ну і ну! — кажа сам сабе дзяжурны, пазіраючы на дзверы, за якімі зніклі бацька і дачка. Яму хочацца сказаць нешта больш моцнае, але нельга, — служба. Трэба быць ветлівым.

Малюнак М. ГУРЛО.

Я. БРЫЛЬ.

Званочкі

АПАВЯДАННЕ

СПАЧАТКУ бывае разлука, сяды-тады намёкі ў пісьмах, асабліва бліжэй да вясны, ну, а потым, нарэшце, сустрэча. Вельмі грунтоўны, урачысты прагляд і ўсебаковае абмеркаванне блёснаў, жылак, кручкоў; нарыхтоўка прадуктаў і неабходных для юшкі спецыяў; пераапранне ў вопратку, што зробіць нас значна бліжэйшымі да прыроды, і вось — выходзім. З цэлымі калчанамі рознакаліберных складаных вудзільнаў, навярблюджаныя руксакамі, з выгляду вельмі сур'ёзныя, нават важныя, і заўсёды, вядома, з салодкай, амаль дзіцячай надзеяй у сэрцы...

Было ў маёй вёсцы калісьці такое, што самы, здаецца, неадпаведны для гэтай справы чалавек, падсухі і злосны бацька вялікай, беднай і працавітай сям'і, зусім нечакана, наўздзіў суседзям, захапіўся вудамі. Хоць бы ўжо, на добры лад, шчупацкімі, а то возьме, як блазан, два дубцы, баначку чарвякоў, некалькі вараных бульбін ці лусту нячэрствага хлеба і — загуменнай дарогай — пашпарыў да рэчкі. Рыбы тае, вядома, мала хто бачыў, а вось як ён, дзядзька Рыгор, апраўдваўся—старэйшыя памятаюць і дагэтуль. Нават не толькі старэйшыя, але і ўсе рыбакі нашай вёскі гадоў ужо з трыццаць пацяшаюцца пры няўдачы:

«Не інцярэсна, брат, як злапаеш, а інцярэсна, як яна бярэцца!»...

Так пацяшаюць сябе, зразумела, у канцы рыбалкі. Ну, а спачатку...

Ды, зрэшты, бліжэй да справы.

Пагодлівым чэрвеньскім адвячоркам, на старым рэйсавым кацеры «Партызан», прайшлі мы кіламетраў з трыццаць па Бярозе, уверх ад Бабруйска, і капітаны высадзілі нас на дзікім беразе — па нашай просьбе.

Тут яно, як казаў у дарозе Андрэй, і пачнецца.

Аднак сцямнела нам і напуста і вельмі хутка. Не толькі не злавіўшы нічога, але і не наляпаўшыся ў ахвоту блясной, мы ўспомнілі пра начлег. Усё — наперадзе!.. Пайшлі па росным лузе ў недалёкі лес. Неўзабаве весела гарэў сушняк, сквірчала і капала па ражончыках сала, была чарка і добрая гутарка, на ўзводзе той мужчынскай шчырасці, што бывае нячаста, хутчэй за ўсё — пад натхненнем... Потым Андрэй мой захроп, а я пачаў дзяжурыць.

Над лесам — поўны, таямнічы месяц. Смейцеся, калі смешна, а мне заўсёды хочацца спяваць, калі гляджу на месяц у самоце—я і ён... Цяпер я нават сігналю яму агнём. І вогнішча маё трашчыць жывым сасновым трэскам. Падкінеш галіну, другую, полымя нападзе на ігліцу, і шум ягонай прагнасці адразу нагадвае грукат далёкага грому. За цэнтрам свету — за вогнішчам — чуваць навокал іншыя гукі жыцця. На дальніх подступах бездапаможна ныюць камары — амаль што не чутно. Аднастайна, па-графаманску назойліва торгае драч. Самаздаволена, перакормлена крэкчуць жабы. З вечара за ракою даволі доўга чуваць было натужлівае, перапынкамі, рохканне аўтамабільнага матора: грузавік змагаўся недзе з гразкаю лагчынай. Пасля, апоўначы, па рацэ прайшоў апошні параход, нястомна, мерна працуючы пліцамі, над самым берагам ведучы пункцір аконных агеньчыкаў, якім таксама не спіцца...

Прызнацца, дык не спалася мне трохі і ад таго, што я неяк дзіўна, бескантрольна пабойваўся, што і лес, чаго добрага, можа загарэцца, калі пакінуць вогнішча адно, што і на-дысці хто-небудзь можа на сонных ды насмяяцца... А больш дык не спаў я таму, што думаў.

Неглыбока. Я і наогул не ведаю, калі гэта іменна думкі бываюць глыбокія. Проста ўспаміналася тое самае не ўпершыню. Як гэта некаторыя кажуць: «Давай пагуляем у карты або хоць да Алеся сходзім, пабалакаем — усё час пройдзе хутчэй...» А я вось канчаю чацвёрты дзесятак і ўсё адчуваю, што ён ідзе, што ён бяжыць — бязлітасна хутка. І страшнавата ўжо бывае і шкада, што ўбачана і зроблена так мала!.. І хочацца спяваць пад ціхім, ясным небам, у самоце. Хутчэй за ўсё — тую простую і глыбокую, як і само жыццё, песню пра адзіноту на крамяністым шляху...

На раку пайшлі мы, вядома, да сонца.

Над лесам — той самы месяц, толькі збялелы. Па роснай траве, ад лесу — цёмная сцежка нашага следу. Барвяны, вялізны круг сонца за дрэвамі. Прыгожая, ласкавая — і верыцца, што не скупая, — рака...

Ды тут, як кажуць, жыццё ўнесла папраўку ў наш паэтычны, амаль малітоўны настрой. Дзікую варварскую папраўку! Чорт ведама адкуль узяўшыся, спачатку пачулася тахканне матора, а потым глухія падводныя выбухі. Які там спінінг цяпер і які там настрой!.. Калі яны, гады, — шэсць чалавек на службовым кацеры з цынічнай тут назвай «Прагрэс», — параўняліся з намі, мы пачалі гаворку... Ды што ж, у нас было адно толькі справядлівае грамадзянскае абурэнне, а ў браканьераў — грубая сіла, сучасная тэхніка і поўная, вызваленая ад усякіх там маральных тонкасцей, недасягальнасць на шырокай, глыбокай вадзе. Гыркануўшы нам напаследак штосьці накшталт «вось стаіце, дык стойце!», яны тут жа, за паваротам, вухнулі новы зарад. І далей... І зноў... Хочаш цяпер — ідзі ўгору, хочаш — уніз па плыні: шчасце будзе адно.

Так мы і прахадзілі да паўдня, злавіўшы на двух адну рыбіну...

Юшка, аднак, была. Гарэла сапраўднае вогнішча, на гаку, ствараючы ўражанне ўдачы, пахла смажанай цыбуляй, гарачым салам і, калі добра прынюхацца, нават і рыбай. У салдацкім Андрэевым кацялку, адзін на прасторы, то нырае, то ўсплывае у кіпені, разам з кавалкамі бульбы, бяльмасты акунёк... У адчаі і смутку мы дапілі сваю «Белавежскую горкую», павесялеўшы — пакупаліся, і я заснуў. Пад дубам, на густой, халаднаватай, духмянай аўчыне мурагу.

І сніўся мне — нібыта за думкі начныя і сумную раніцу — радасны сон.

Вось я — той самы, што быў у дваццаць год. Учора забраў з сенажаці апошняе сена, вечарам здорава пакупаўся, спаў на сене, але не заспаў, хоць і нядзеля. Бо я ўставаў пісаць, і, божа мой, як мне пісалася ўсю раніцу, якое гэта будзе добрае — ад самай залатой зямлі да самых белых воблакаў—апавяданне!..

Спёка стаіць над спелым жытам, над пакошамі паплавоў, над палосамі цёмна-зялёнай, папярэшчанай белымі кветкамі бульбы... А я па гладкай сцежцы ў трыпутніку еду на ціхім, гонкім веласіпедзе і ўжо цалую, заплюшчыўшы вочы, у думках цалую гарачыя губы маёй нядаўна знойдзенай, ні з кім, ні з чым непараўнанай радасці. І ўсё навокал—маё, і ўсё яшчэ наперадзе, і я зраблю так многа добрага, цудоўнага — о, я зраблю напэўна!..

І хоць нікога навокал няма, хоць ніхто не ідзе, не стаіць на маёй дарожцы, я націскаю на лапку бліскучага званка, і ён, як жаўранак прачнуўшыся, сярэбрана цвірынькае ў спакойным каласістым жыце. Яшчэ, і яшчэ, і яшчэ раз!..

І ўжо многа такіх званочкаў, нібыта нават яны ліловa-сінія і пахнуць, як у казцы. І ўсё звіняць, шчасліва і настойліва звіняць!..

І я, нарэшце, расплюшчваю вочы.

Паварочваюся на спіну, гляджу на дубовае шэрае галлё, у нерухомы лісцяны гушчар. Успамінаю, як маці мяне, яшчэ маладзейшага, чым у сне, пасылала на суседскі двор—папрасіць ды наабломваць з іхняга дуба лісту ў гуркі.

Саліць іх будзем, дык трэба, каб былі аж да вясны крамяныя. Успамінаю Гогаля. Такога іменна, якім я жыў у тыя дні: з бясконцым, невычэрпным і, як спелыя яблыкі, сакавітым, смачным смехам.

«Прекрасные жита по дороге! восхитительные!.. Странно, что перепела до сих пор не идут под дудочку»...

А потым успамінаецца і тое ў Гогаля, чаго я калісьці не мог зразумець так глыбока, так горка, як сёння, з дыстанцыі часу.

«О моя юность! О моя свежесть!..» — з уздыхам шапчу я, і словы гэтыя да самай глыбіні душы становяцца, як ніколі раней, маімі.

Ды што гэта — я ўжо на яве, а званочкі яшчэ ўсё звіняць?

Саджуся. Заўважаю, што побач са мною спіць Андрэй; паходныя нашы манаткі ў поўным развале ляжаць на траве; сонца добра схілілася з поўдня; вогнішча на пяску даўно, відаць, асела попелам, а побач з ім — нямыты кацялок і костачкі ад марнага, але па-брацку падзеленага ўлову...

Няхай жыве тым часам проза! Андрэй са смакам пахрапвае, лежачы на спіне. Кляплю яго па жываце і, разбудзіўшы, гавару:

— Ну што, «не інцярэсна, як злапаеш»? Уставай, брат, паслухай. І што за музыка! Андэрсенаўшчына наяве.

Мы закурваем, седзячы на траве, і смак духмянага, цёркага дыму вяртае нас яшчэ больш да сапраўднасці.

А яны ўсё звіняць!...

Ужо не толькі я, а і Андрэй іх чуе.

— Пайшлі на ўзгорак, — кажа ён.— Паглядзім.

Узыходзім, і тут нам праз момант — становіцца яснай уся тая музыка...

На цэлым табуне разнамасных коней, хто проста верхам, хто бокам, а хто і на мяшэчку з сенам — шырокім фронтам — едуць, едуць, едуць цыганы. Адны мужчыны. Кожны ў ботах, хоць сам усё роўна не паголены. А ў кожнага каня — пад шыяю званок...

Дык што ж гэта, калі падумаць, за праява?

Тут табе хутка сорак год пасля перамогі пралетарскай рэвалюцыі, тут табе навокал — «хоць тры года скачы» — калгасна-індустрыяльны сацыялізм, хто не працуе — той не есць, а яны, лайдакі скалазубыя, нібы пазіруюць для самай шыракаэкраннай, самай каляровай і эпічнай кінакарціны з мінулага. На ўласных конях, добра-такі, незаконна адпасвеных, топчуць сабе незаконна ды ў белы дзень грамадскую сенажаць—і хоць бы што! Чарнамазыя, барадатыя і безбародыя, кучаравыя і ў кепках, дай божа — кавалі, а то дык канакрады, карцёжнікі ці проста так сабе свабодныя мастакі на ўтрыманні сваіх языкаста-рукастых варажбітак. Едуць вось, бесклапотна смяюцца і хмельна гамоняць. Сытыя коні то нагінаюцца раз-поразу да высокай травы, то туляць вушы, скаляць зубы і паўкваюць адзін на аднаго, то проста ідуць кудысьці, рупліва, нават весела ідуць... І небывала, даўно, здаецца, небывала ў гэтых мясцінах таленькаюць, шчасліва пераззоньваюцца, гутараць маленькія званочкі...

— Коней паіць,—азваўся нарэшце Андрэй.— Там вунь брод. Памятаеш?

Крыху пазней ад сустрэчнага чалавека мы даведаліся, што недалёка адгэтуль, на ўзлессі, спыніўся вялікі цыганскі табар. Спраўляць вяселле. І гэта мужчыны-вясельнікі ехалі да ракі.

Аднак і ад гэтага тлумачэння справа не стала простай. Вось ужо колькі гадоў мінула, а яно часамі возьме ды вернецца зноў — луг у квецені, сыты табун і званочкі... Безліч маленькіх, сардэчных званочкаў!..

І такое табе (для скептыкаў — такі нават анахранізм) злагоджвае рыбацкую няўдачу.

Зрэшты, рыбак я, як гаварылася ў самым пачатку, няўдалы. Мне таксама куды больш «інцярэсна, як яна бярэцца». А не бярэцца, дык ёсць уражанні, думкі, сустрэчы. Іх заўсёды хапае. І яны, калі праўду казаць, даражэй мне за ўсё. Бо ў мяне часамі нібы і зайздрасці рыбацкай няма. Вось і цяпер—магу нават прызнацца, што таго бярозаўскага акунька злавіў, вядома ж, не я...

Я. КУРАЛІКАЎ

АГАНЁК

АПАВЯДАННЕ

Трактар гудзе неяк зусім ціха, і мяне на плугах закалыхвае, бы ў тых начоўках. А тут яшчэ слота...

Я закурваю, і адразу ж неяк лягчэе на душы.

Пяць гадзін ужо сяджу крукам, нават у нагах ламаць стала. І неба, здаецца, прыціснулася да раллі, такое ж чорнае, жывое, як і яна.

Зямля шоргае пад плугамі. Адчуваю, што зараз будзе дарога: паварот назад, да вёскі.

Мірон заварачвае трактар, і я зноў апускаю плугі.

Спяць мае мілыя Ціханьчыкі. Позна. Толькі далёка аж у тым канцы вёскі, свеціць адзін агеньчык. Я добра ведаю: ён будзе гарэць на стале супраць акна аж да раніцы. Часамі ён ярчэе, нібыта разгараецца — гэта Марына падкруціла кнот.

Спяць мае Ціханьчыкі...

Трактар набліжаецца да вёскі. Саскокваю, махаю Мірону рукой. Ён тармозіць, незадаволена бурчыць:

— Ты што гэта? Трэці раз ужо...

— Дай запалак.

Мірон — шчыры, дружбацкі хлопец — кідае карабок і прыбаўляе газу. Ён больш не пытае: ён разумее мяне.

Зноў гойдае мяне на плугах, і я ўспамінаю сваё мінулае.

Самагонку разліваў Сцёпка Чмых. У яго ледзь прыкметна калацілася рука, вочы толькі на момант упіваліся ў шклянку, а потым тухлі, рабіліся халодныя, нерухомыя.

— Каб заўжды было гэтае зелле, — першы сказаў ён, і мы, чокнуўшыся, выпілі да апошняй кроплі.

Я сядзеў побач з Чмыхам на покуце. Насупраць — дробненькі, хваравіты Дзіма Нічыпаронак. Ён паставіў шклянку ўверх дном, тыцнуў відэльцам у скрыль агурка і, закурыўшы, пазяхнуў.

Сцёпкава маці, Аўдуля Лявонаўна, нарэзала сырога сала, падала на стол і стала ля шафы, склаўшы рукі на жываце: яна не п'е—у яе хворае сэрца. Яна кожны раз робіць усё моўчкі, рэдка ад яе пачуеш слова.

— Ты закусвай, — кінуў Нічыпаронку Сцёпка. — Гарэлка — што спірт. На гэты раз старая па майму рэцэпту рабіла, так сказаць.

— Нічога...—Нічыпаронак раптам захмялеў і ўжо ледзь варочаў языком. — Не прывыкаць, сам ведаеш.

Мне смешна, і я непрыкметна штурхаю локцем Сцёпку: наіўны хлапчук ад першай шклянкі асалавеў і выхваляецца. Чакай жа, што ты запяеш потым.

— Вып'ем, Дзіма? — я дастаю грошы. — Дзве пляшкі, Лявонаўна.

Старая, не спяшаючыся, хавае пад кофтачку грошы і ідзе ў каморку.

На нейкі момант мне робіцца няёмка: іх жа Марына давала на «Кнігу карысных парад». Але гонар ёсць гонар: я на ўсё махнуў рукой — нідзе не дзенецца тая кніга.

Пілі, гаманілі.

Дзіму ўжо другі раз блажыла. Твар яго збялеў.

— Бессаромнікі вы, спаілі хлапчаня...—дакорліва ківае галавой Аўдуля Лявонаўна і змаўкае. Цяпер яна будзе маўчаць увесь вечар.

Мне чамусьці весела, хочацца ўвесь час гаварыць, нешта рабіць. І я наліваю.

— Давай, дружа, яшчэ ўрэжам!

А на сцяне гадзіннік адбівае дванаццаць. Тухне электрасвятло. Пакуль Сцёпка запальвае лямпу, я з цяжкасцю падымаю Дзіму: ён, бы мяшок.

Мы выходзім на ганак. Навокал ціха. У мяне пачынае кружыцца галава. У нагах — млявасць.

— Бывай, — абдымаю я Сцёпку. — А Дзіма няхай застаецца ў цябе. Ён не такі ўжо і дрэнны хлопец.

Той вечар я ніколі не забуду.

Марына не спала. Сядзела ля калыскі і плакала. На табурэце, скруціўшыся ў клубок, драмаў кот.

Я ўсміхаўся, закурыў.

«Што ж, у мяне хопіць цярпення. Можаш маўчаць...»

У кутку ля печы азваўся цвыркун. Заварушылася ў калысцы Наташка, і Марына загаварыла да яе: «Спі, маленькая, спі».

Не стрымаўся, пытаю:

— Што ж, маўчаць будзем? Ці каго пахавалі?

— Страшна за цябе, Міша, — раптам злосна загаварыла Марына. — Колькі разоў ты прыходзіш дамоў п'яны. Што ж гэта за жыццё? Каму яно такое трэба?

Я падняўся, стаў хадзіць па пакоі.

— Так... жыць са мной не хочаш, значыць... Не няволю. Не раўня табе, га? Хто я? Просты калгаснік, а ты—настаўніца. Даўно бачу, што шукаеш прычыны.

Саджуся за стол. Пад рукі мне трапляецца альбом. Гартаю яго. Натыкаюся на фотаздымак, зроблены пасля нашага вяселля. На ім усміхаецца Марына. Нейкая злосць хапае мяне. Праз якую хвіліну шматкі ад фотакарткі ляцяць на падлогу.

— Не руш! — Марына падбегла да мяне і схапіла за рукі.

Я не стрымаўся і ўдарыў яе.

Заплакала ў калысцы Наташка...

Дзверы я за сабой не зачыняў.

З агародаў у твар дыхнула бульбянішчам і сырой зямлёй: днём прайшоў кароткі лівень. Над поплавам курэў туман, прыблукаўшы аж да вёскі.

Мне было горача. Я зняў з плячэй пінжак, перакінуў цераз плячо і пайшоў на вуліцу.

І тут мне чамусьці здалося, што мы ідзём на Першамай да майго бацькі. Марына смяецца і такая вясёлая-вясёлая. За сталом яна жартуе з маладым настаўнікам Цімохам, вельмі прыгожым і ветлівым.

Я адчуваў, што я тут лішні, і, выбраўшы зручны момант, сказаў гэта ёй.

— Зразумей, Міша, Няўжо ж я буду сядзець, насупіўшыся?

І яна зноў танцавала з настаўнікам, бо я адмовіўся, спаслаўшыся на тое, што ціснуць чаравікі.

А дома, калі я ўспомніў пра Цімоха, яна аж узгарэлася:

— Ты нават ніколі не возьмеш мяне пад руку, калі ідзём па вуліцы!.. Ты...

І пайшло.

Я лічыў сябе самым нешчаслівым чалавекам і зайздросціў Сцёпку, зайздросціў Дзіму Нічыпаронку. Вольныя, ім ніхто ніколі не ўказвае. Ім не трэба спяшацца дадому, іх ніхто не будзе ўпікаць, што прыйдуць позна...

Раніцаю маці перанесла мае рэчы да сябе. Прысела побач ля мяне на ўслон, паківала галавой.

— Эх ты. Не казала я раней табе. Думала, твая справа. Маўчала... Не падабаецца яна мне. Не пара табе. Хто ты? Звычайны. А яна... Адукаваная...

— Не трэба, мама...

Толькі бацька не сцярпеў:

— Ты, Хрысціна, не старайся яго выгарадзіць. Вырас балбес на нашу галаву, скажу я табе. Спутаўся з той хеўрай...

Бацьку я змоўчаў.

* * *

У суботу мы пасправаліся з Міронам.

— Адумайся. Што ты нарабіў? — крычаў той усё на мяне.

— У мяне свая галава на плячах... — адказаў я тады яму.

У той жа дзень вечарам у клубе было кіно.

Сцёпка прыйшоў пазней, адшукаў мяне і адразу ж зашаптаў:

— Ёсць справа, не пашкадуеш.

— А што там?

Малюнак І. НЕМАГАЯ.

— Пасля. Дамовімся пра ўсё ў мяне.

— Ды кажы ты...

На нас зашыкалі з усіх бакоў, і Сцёпка стаў глядзець на экран.

Але тут успыхнула святло: мянялі стужку. І зусім нечакана наперадзе я ўбачыў Марыну. Яна сядзела адна ля акна. Без Наташкі. Зноў застракатаў апарат, але я ўжо не мог сядзець спакойна.

— Ды ну яго, Сцёпка. Пойдзем адсюль.

— І праўда...

Аўдуля Лявонаўна спала, і мы доўга будзілі яе, стукаючы ў дзверы. Селі за стол. Дзіма дастаў папяросы.

— Значыць, ты зноў халас-

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Хведар ЧЭРНЯ

НА БЕЛАРУСКІМ АЎТАМАБІЛЬНЫМ

У СТАЛЕЛІЦЕЙНЫМ

Глянь: на плітах мадэльных апокі
пудовыя скачуць,
Глынуўшы па норме фармовачнае
зямлі,
І канвеерам мерна плывуць да
каўша, каб гарачай
Расплаўленай масай пустое нутро
апаліць.
Чалавек і жалеза. Плюскоча агністая
лава.
Блукае ўсмешка пад крыльцамі
белых павек.
У полымі веку — два гартаваныя
сплавы:
І плавіцца сталь, і гартуецца
чалавек.

НАРАДЖЭННЕ ВОЛАТА

Спачатку так: па частачках, па
частках,
Па неастылых вінціках і болціках
З усіх цахоў яго, з усіх участкаў
У зборачны прывозілі работніцы.
Калі ж на месца улеглася рама
І ўсё наноў праверылі канструктары,
Як два асілкі, цэхавыя краны
Вакол яго затупалі, застукалі.
З ключамі бегалі майстры-умельцы,
Не шкадавалі сіл сваіх і ласкі.
І над маторам, бы ўрачы над сэрцам,
Схіляліся ўсе мазаўскія класікі.
Яшчэ увішны газазваршчык гойсаў
Ля кожнае зарубінкі і шчыліны,
А ўжо на ранку першанца у госці
Дарогі клікалі з дзвярэй расчыненых.
Угнуў ля прахадное брамы камень,
Трубіў, глядзеў у твары заклапочаныя
І ўсё ніяк не верыў, што бацькамі
Былі яны — звычайныя рабочыя.

Анатоль СЕРБАНТОВІЧ

РАДНЯ

Дарогі,
Дарогі,
Дарогі.
На тыдзень і на паўдня...
Куды б ні занеслі ногі —
Усюды ў мяне радня.
Пайду па вясковай дарозе,
Па клейкай, як воск, гразі, —
Шафёры ў кабіну возьмуць,
З якімі мяшкі грузіў.
А там, дзе асмужвае губы
Мароз у глухой тайзе,
Сустрэнуць мяне лесарубы,
З якімі пуд солі з'еў.
І ў снежных краінах горных,
І там, дзе пяскі адны,
І нават у Афрыцы чорнай
Хапае ў мяне радні.
Дарогі,
Дарогі,
Дарогі
На тыдзень і на паўдня...
Куды б ні занеслі ногі —
Усюды ў мяне радня.

***

За вучобай я так запарыўся
І ўсё хвілі чакаў, калі
Я паеду туды, дзе парасткі
Прадзяўбалі кару зямлі;
Дзе вясною ключом
жураўліным
Адмыкаюцца сінія высі,
І на сцежках табун ласіны
Сотні месяцаў высек;
Дзе ў жніўні лысеюць арэхі,
І дзе вышыты кветкамі пожні,
Дзе у лесе зайздросным
смехам
Адгукнуцца дзяцінства можа;
Калі стоміцца дзень
і сцішыцца,
То ніяк не заснуць да зары,
Дзе мелодыі самі пішуцца,
Як аркестры, грымяць бары.

ШЧЫРАЯ РАЗМОВА

— Мы з вамі сустрэліся, каб пагаварыць аб сваёй прафесіі, — звярнулася да навучэнцаў Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна выкладчыца тэхнікума Кацярына Міхайлаўна Грушэўская.

У зале навучэнцы, выкладчыкі тэхнікума і работнікі бібліятэк Магілёва і Бабруйска — усяго звыш 300 чалавек.

Першай пачынае гутарку студэнтка тэхнікума Надзя Пруднікава. Яна гаворыць пра педагагічнае майстэрства бібліятэкара, заклікае прысутных няспынна павышаць свае веды, не спыняцца на дасягнутым. Н. Пруднікава добра падрыхтавалася да выступлення. Яно было даволі цікавае. І ўсё ж у яе словах адчувалася нешта ўжо знаёмае, што недзе чыталі ці чулі.

Старшыня сходу хвалявалася: як выклікаць прысутных на шчырую размову? Ёй на дапамогу прыйшоў адзін з бібліятэкараў, якога навучэнцы тэхнікума не ведалі дагэтуль.

— Ну, што цікавага ў прафесіі бібліятэкара? Ніякай рамантыкі, ніякай удзячнасці за працу. Чытачы прамакаткай называюць. А чаму? Чытач выбраў кнігу і нясе да бібліятэкара: запішы. Запісала ты ў фармуляр і прамакаткай прыціснула напісанае, каб не заплямілі. Да таго ж жыць усіх вас у вёску пашлюць, у якой, магчыма, і электрычнасці пакуль што няма...

Што тут адбылося! Здаецца, калі б прамоўца не сышоў з трыбуны, яго сцягнулі б адтуль. І ўсё ж знайшлося ў зале нямала галасоў у падтрымку. Дзесяткі чалавек наперабой прасілі слова. Пра канспекты, якія падрыхтавалі раней, забыліся. Разгаралася спрэчка. Патрэбныя словы знайшліся самі сабой.

— Крыўдна слухаць: прамакатка, — гаворыць навучэнка другога курса тэхнікума Сіма Лявіцкая. — Часта так называюць нас і студэнты машынабудаўнічага інстытута, а дапамогі часцей за ўсё шукаюць у бібліятэцы. Вось вам і прамакатка.

— Працаваць бібліятэкаркай — мара мая з дзяцінства, — расказвае Яўгенія Макар. — Бацькі мае не хацелі, каб я паступала ў бібліятэчны тэхнікум. А я вось вучуся і ў цяпер разумею, што зрабіла правільны выбар. Скончу тэхнікум — паеду ў вёску працаваць. З радасцю буду працаваць і адначасова вучыцца завочна ў бібліятэчным інстытуце.

Навучэнка Слава Рыжкіна лічыць, што бібліятэка без бібліятэкара, як карабель без лоцмана. Яна сцвярджае, што бібліятэкар павінен многа ведаць, — гэта вельмі важна, — ён вельмі любіць кнігу.

Усё ведаць немагчыма. І на ўсе пытанні адзін не адкажаш. Актыў патрэбен. Такую думку выказала навучэнка Іда Васілевіч.

— Мая сяброўка, — расказвае яна, — летась скончыла тэхнікум і працуе ў сельскай бібліятэцы. Цяжка ёй было спачатку: не хапала вопыту. І толькі тады, калі арганізавала вакол сябе моладзь і стварыла разам з ёю гурткі мастацкай самадзейнасці, арганізавала вечары адпачынку калгаснікаў, — пайшлі людзі і ў бібліятэку. Тады і прапаганда кнігі пайшла на лад.

— А што мы ўмеем, — звярнулася І. Васілевіч да адміністрацыі, да выкладчыкаў, да членаў камсамольскага і прафсаюзнага камітэтаў. — Вечары адпачынку і тэматычныя вечары ў нашым тэхнікуме — рэдкая з'ява. Бадай ніхто са студэнтаў не здолее правесці цікавую гульню, арганізаваць вечар пытанняў і адказаў і г. д. А без гэтага ў вёску ехаць нельга.

І. Васілевіч патрабуе, і яе дружна падтрымлівае большасць прысутных, каб навучэнцам далі магчымасць авалодаць майстэрствам масавіка.

Пытанне культуры ў рабоце бібліятэкара таксама выклікала гарачыя спрэчкі на дыспуце. Навучэнцы цікавіліся, якія павінны быць узаемаадносіны чытача і бібліятэкара. Адказваючы на пытанне, што такое годнасць бібліятэкара, студэнт Яўген Муха сказаў:

— Трэба быць спачатку чалавекам, а потым ужо бібліятэкарам.

Не менш цікавымі былі і выступленні гасцей.

— Бібліятэкар павінен любіць і ведаць і кнігу, і чытача,— гаворыць загадчыца Бабруйскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя М. Горкага Л. Бэр. — Толькі пры гэтых умовах ён будзе добрым працаўніком.

— Хочаце, каб пажылыя калгаснікі часта хадзілі ў сельскую бібліятэку, навучыцеся добра чытаць уголас. Не цурайцеся клубнай работы.

Галоўны бібліёграф абласной бібліятэкі А. Чарток падкрэсліла, што бібліятэкар перш за ўсё павінен заваяваць аўтарытэт — самаадданай стараннай працай, уважлівымі адносінамі да працоўнага чалавека. Сапраўднага прапагандыста кнігі паважаюць і ў горадзе і на вёсцы — ніколі не назавуць прамакаткай.

Нямала цікавых эпізодаў з практыкі работы ў бібліятэках расказала загадчыца метадычнага кабінета абласной дзіцячай бібліятэкі Э. Ерманок. Яна параіла, каб у тэхнікуме вучылі маляваць плакаты, пераплятаць кнігі — усё гэта вельмі спатрэбіцца на вёсцы.

Вопытам сваёй работы падзяліліся таксама загадчык Магілёўскай гарадской бібліятэкі імя К. Маркса Я. Шабуня і загадчыца Гарадоцкай дзіцячай бібліятэкі Віцебскай вобласці В. Фаіна, якая вучыцца ў тэхнікуме завочна.

На дыспуце было прыведзена нямала прыкладаў, калі пад уплывам прачытаных кніг і ўмелых гутарак бібліятэкара чытач мяняў свае памылковыя погляды, станавіўся на правільны шлях.

Называліся імёны «бібліятэчных маякоў» вобласці: загадчыкаў Лазовіцкай сельскай бібліятэкі Клімавіцкага раёна Ганны Варанцовай, Дашкаўскай сельскай бібліятэкі Магілёўскага раёна Марыі Барадзінскай, Горскай сельскай бібліятэкі Горацкага раёна Антаніны Александровіч і многіх, многіх іншых, на якіх раўняюцца, з якіх бяруць прыклад усе прапагандысты кнігі. Было названа і імя пенсіянеркі — грамадскага бібліятэкара Тацяны Валянцінаўны Ягоравай, па ініцыятыве якой у Магілёве пачалі адкрывацца народныя бібліятэкі. Т. Ягорава перадала свае кнігі ў фонд народнай бібліятэкі. Не шкадуючы ні часу, ні сіл, яна працуе бібліятэкаркай на грамадскіх асновах, абслугоўвае звыш 400 чытачоў, праводзіць цікавыя масавыя мерапрыемствы. Ці ж гэта не подзвіг?

Выступленне Т. Ягоравай, якая прыняла ўдзел у дыспуце, было цёпла сустрэта прысутнымі і выслухана з вялікай увагай. Яна расказала аб сваім жыцці, аб любві да прафесіі бібліятэкара:

— Хаця я па адукацыі педагог і працавала доўгі час настаўніцай, але, як мне здаецца, няма больш пачэснай і цікавай працы, чым праца бібліятэкара. Бывае, што навучыць чытаць і пісаць настаўнік, а душу чалавеку ўдыхне бібліятэкар.

Тацяна Валянцінаўна расказала, як стваралася народная бібліятэка, як яна працуе. Сваё выступленне закончыла так:

— Калі працаваць прыемна, дык і жыць лепш.

Ніхто і не заўважыў, як прайшло амаль тры гадзіны. Дыспут аб'явілі закрытым, а прысутныя не спяшаліся разыходзіцца. Шчырая размова аб сваёй прафесіі ўсё ішла ў чытальнай зале тэхнікума, у пакоях інтэрната. Розныя прыводзіліся прыклады, розныя выказваліся меркаванні, а вось вывад навучэнцы тэхнікума зрабілі адзін і вельмі правільны:

— Прафесія бібліятэкара нялёгкая, але высакародная і патрэбная людзям. Будзем настойліва вучыцца. Працаваць паедзем у вёску.

Педагагічны калектыў Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума зрабіў добрую справу, арганізаваўшы такі дыспут.

В. АРЦЕМ'ЕЎ,
метадыст Магілёўскай абласной бібліятэкі імя Ул. І. Леніна.

Падзеі Факты Навіны

□ Днямі артысты Белдзяржфілармоніі далі ў гарадскім пасёлку Акцябрскі два канцэрты. Віртуозную ігру на балалайцы прадэманстраваў А. Меснікаў. Пранікнёна праспявалі беларускія і рускія народныя песні Г. Валуева і Р. Федчык. З поспехам выступілі танцоры Б. Мікульскі і В. Асокін, артыст арыгінальнага жанра А Ван-лі. Ён выканаў складаныя акрабатычныя эцюды.

Артысты выступілі таксама перад рабочымі саўгасаў «Парэчча» і «Арэса», калгаснікамі сельгасарцелі імя Кірава.

□ У Іўеўскім раёне закончыў работу чатырохдзённы семінар культасветработнікаў. На семінары былі прачытаны інструктыўныя даклады і лекцыі па пытаннях работы культасветустаноў.

□ У Мінскім Палацы культуры прафсаюзаў пачалі працаваць трохмесячныя курсы масавікоўзацейнікаў. На курсах займаецца трыццаць чалавек. Гэта ў асноўным маладыя рабочыя розных прадпрыемстваў сталіцы, аматары мастацкай самадзейнасці.

□ Ураджэнец вёскі Ржаўка Слаўгарадскага раёна Якаў Іванавіч Драйчук, які цяпер жыве ў Маскве, сёлета прыслаў сваім землякам 5600 рублёў грошай і прасіў стварыць на іх грамадскую бібліятэку ў роднай вёсцы.

Бібліятэка адкрыта. Яе кожны дзень наведваюць калгаснікі сельгасарцелі «Савецкая Беларусь», вучні.

Нядаўна выканком райсавета дэпутатаў працоўных прыняў рашэнне прысвоіць Ржаўскай бібліятэцы імя Я. Драйчука.

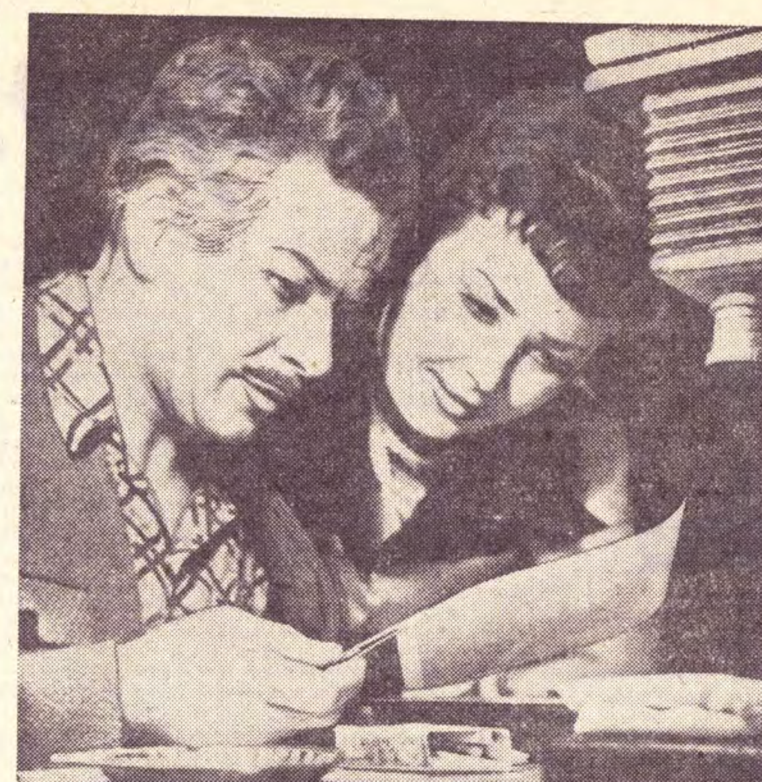

Поспехам у брэсцкіх гледачоў карыстаецца новы спектакль Тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі «Крэдыт у нібелунгаў». Гэтую п'есу Фрыца Куна паставіў рэжысёр тэатра П. Вінаградаў (афармленне мастака А. Гзыла).

На здымку: сцэна са спектакля. У ролях — Блока Зігфрыда — заслужаны артыст БССР Б. Уксусаў, Амеліі Грубер — артыстка Л. Хрол.

Фота В. Германа (БЕЛТА).

КОНКУРС НА ЛЕПШУЮ АДНААКТОВУЮ П'ЕСУ

У мэтах узбагачэння рэпертуару самадзейных драматычных калектываў і народных тэатраў творамі на сучасную тэму, газета «Літаратура і мастацтва» разам з Рэспубліканскім Домам народнай творчасці аб'яўляюць конкурс на лепшую аднаактовую п'есу.

На конкурс прымаюцца п'есы, не апублікаваныя ў друку, не перададзеныя па радыё і тэлебачанню, а таксама не пастаўленыя на сцэне.

За лепшыя п'есы ўстанаўліваюцца прэміі:

адна першая—500 руб.
дзве другія—па 300 руб.
тры трэція—па 200 руб.
тры заахвочвальныя—па 100 руб.

Лепшыя п'есы будуць надрукаваны ў газеце і набыты РДНТ з аплатай па існуючых стаўках.

Конкурс праводзіцца з 5 студзеня па 1 кастрычніка 1962 г.

Рукапісы дасылаць па адрасу: Мінск, вул. Захарава 19, рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва», з адзнакай «на конкурс».

ЖУРЫ КОНКУРСУ.

НА ЭКРАНЕ — НАВІНЫ МАСТАЦТВА

Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў выпусціла на экраны гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў рэспублікі кіначасопіс «Мастацтва Беларусі» № 3 (1961 г.), першы сюжэт якога — «На сцэне коласаўцы» — пазнаёміць гледачоў са спектаклем «Крыніцы», пастаўленым у Тэатры імя Якуба Коласа па аднайменнаму раману І. Шамякіна.

Выклікае ў гледачоў цікавасць і другі сюжэт кіначасопіса, прысвечаны пастаноўцы ў Беларускім тэатры оперы і балета новага беларускага балета «Мара», створанага кампазітарам Я. Глебавым па лібрэта Я. Рамановіча.

Вялікай разнастайнасцю тэм і творчых почыркаў, імкненнем паказаць шматграннае жыццё людзей вызначаюцца работы беларускіх мастакоў. З лепшымі з іх, якія створаны ў гонар XXII з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і экспануюцца на Усесаюзнай выстаўцы ў Маскве, гледачы пазнаёмяцца, прагледзеўшы кінасюжэт «Сучаснасць натхняе».

У заключэнне кіначасопіса паказана танцавальная сюіта «Свята ўраджаю» ў выкананні Дзяржаўнага ансамбля танца БССР пад кіраўніцтвам А. Апанасенкі.

КЛУБ СЯБРОЎ КНІГІ

Створан па ініцыятыве выкладчыцы Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума Кацярыны Міхайлаўны Грушэўскай пры Доме культуры магілёўскіх чыгуначнікаў. Клуб працуе на грамадскіх асновах. У ім праводзяцца дыспуты па пытаннях развіцця савецкай літаратуры, па новых кнігах, канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары, віктарыны і іншыя масавыя мерапрыемствы.

Наша Буда стала слаўнай

Вось што расказвае пра Будслаў адна з рускіх гісторыка-геаграфічных кніг, якая адносіцца да XIX стагоддзя і захоўваецца цяпер у Маладзечанскім краязнаўчым музеі:

«Мястэчка размешчана пры рацэ Сервеч, сярод вялікіх балот; вясною р. Сервеч разліваецца на вялікую прастору, так што Будслаў аказваецца нібы на востраве...»

З пакалення ў пакаленне аж да 1939 года род памешчыкаў Аскеркаў валодаў землямі навокал Будслава. А старажытны касцёл, які ў сваім багатым архітэктурным ансамблі спалучае дзве будовы — 1643 і 1783 гадоў, — стагоддзямі з'яўляўся адзіным культурна-ідэалагічным цэнтрам, дапамагаючы і літоўскім князям, і рускаму цару, і дыктатару Пілсудскаму, і тым жа Аскеркам трымаць у рабскім паслушэнстве сялян і рамеснікаў.

... І цяпер, калі пад'язджаеш да Будслава, яшчэ за дзесятак кіламетраў відаць касцёльныя званіцы. Але сёння касцёл—ужо помнік мінулага. Ён амаль заўсёды пустуе.

Гісторыя, што пісалася людзьмі, якія належалі да пануючых класаў, звязвае сучаснук назву гэтага сяла з узвядзеннем першага каменнага будынка касцёла. Магчыма, афіцыйна так яно і было. Народ да нядаўняга часу называў сваё старажытнае мястэчка проста Будаю.

Толькі з прыходам Савецкай улады стала беларуская Буда сапраўды слаўнай сваім свабодным жыццём, новай культурай, працавітымі людзьмі — будаўнікамі камунізма.

У дні веснавой паводкі Будслаў больш не аказваецца «нібы на востраве». Тут знаходзіцца Міжраённае будаўніча-меліяратыўнае ўпраўленне, якое мае на ўзбраенні дасканалую тэхніку — трактары, экскаватары, бульдозеры, карчавальнікі, кустарэзы. Меліяратары вядуць асушальныя работы ў трох раёнах — Крывіцкім, Мядзельскім і Плешчаніцкім.

На абноўленых прасторах раскінуліся палі будслаўскага калгаса імя Энгельса. Нашчадкі прыгонных сялян пры Савецкай уладзе пераклалі ўвесь цяжар фізічнай працы на жалезныя плечы машын — трактараў, камбайнаў і многіх іншых механізмаў.

Сацыялістычная культура глыбока і трывала ўвайшла ў жыццё Будслава. Асяродкам яе становіцца цяпер кожны дом. Цяжка знайсці ў вёсцы сям'ю, з якой хто-небудзь не вучыўся б у тутэйшай сярэдняй школе. Сотні дзяўчат і юнакоў ужо атрымалі атэстаты сталасці. Цяпер у школе 330 вучняў. І кожны, хто вучыцца, нясе ў дом перадавую культуру, якую сцвярджае савецкая школа.

Жыхары Будслава выпісваюць 1 332 экземпляры газет і 224 часопісы. У кожным доме ёсць радыёкропка ці прыёмнік.

Людна вечарамі ў сельскім Доме культуры. Кінафільмы, канцэрты мастацкай самадзейнасці, сустрэчы з передавікамі вытворчасці, танцы — вось сённяшні адпачынак будслаўцаў. Часта праводзяцца і канферэнцыі чытачоў або проста абмеркаванне прачытаных кніг. Сельская бібліятэка мае каля 700 актыўных чытачоў.

Раней адсюль «выходзіў у людзі» адзін з тысячы. А цяпер інжынеры Лагутка, Мацяшак, урачы Карповіч, Смыкаў, Міхновіч, афіцэры Пятроўскі, Ярашук, Бабарыка і шмат іншых будслаўскіх ураджэнцаў сталі спецыялістамі ў розных галінах ведаў і папоўнілі сабою рады савецкай інтэлігенцыі.

Цяпер тут выйшлі ў людзі ўсе. Дэпутаты сельскага Савета, члены праўлення калгаса, меліяратары, будаўнікі, паляводы, жывёлаводы, работнікі культуры — усё гэта тутэйшыя жыхары, якія навучыліся і добра працаваць і кіраваць дзяржавай.

Г. САМСОНАЎ.

Крывіцкі раён.

Цікава праходзяць заняткі ў студыі выяўленчага мастацтва Магілёўскага Дома піянераў. Дзеці не толькі малююць, яны вывучаюць тэорыю малюнка і жывапісу, знаёмяцца з гісторыяй мастацтва. Нярэдка для іх арганізоўваюць прагляды кінафільмаў.

На гэтым здымку вы бачыце, як кіраўнік студыі А. Майсееў расказвае вучням аб карціне Васняцова «Алёнушка».

Фота Ч. МЕЗІНА. (БЕЛТА).

З кінакамерай па рэспубліцы

Ад берагоў Волгі, праз горы і даліны, на тысячы кіламетраў працягнуліся трубы нафтаправода. Гіганцкае збудаванне ствараецца рукамі працоўных Савецкага Саюза, Польшчы, Венгрыі, Чэхаславакіі і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Нездарма яго назвалі — нафтаправод «Дружба».

Аб усім гэтым і расказана ў першым сюжэце кіначасопіса «Савецкая Беларусь» № 36, які выпусціла на экраны рэспублікі Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў.

Віцебскі завод радыёдэталей — адно з самых маладых прадпрыемстваў сямігодкі. Завод, як кажуць, толькі становіцца на ногі, а славіцца сваімі рацыяналізатарамі і вынаходнікамі. З некаторымі з іх — механікам-наладчыкам Прыстаўкам, слесарам-рамонтнікам Чумаковым, тэхнікам-канструктарам Карповічам і іншымі гледачоў і пазнаёміць кінасюжэт «Рабочая кемлівасць».

А вось аб чым расказваецца ў сюжэце «У гомельскіх жывёлаводаў». ...Сем калгасаў Жлобінскага раёна сумесна пабудавалі пункт для адкорму 9 000 свіней за год. Усе працаёмкія работы тут поўнасцю механізаваны. Цяжкую працу, якую раней у калгасах выконвалі 50 свінарак, узялі на сябе... маторы.

Выклікаюць цікавасць і кінакадры аб адкрыцці ў Магілёве машынабудаўнічага інстытута. Гэта 25-ая вышэйшая навучальная ўстанова рэспублікі.

Асобны кінасюжэт прысвечан выстаўцы «Школа і вытворчасць», на якой прадстаўлены экспанаты, зробленыя рукамі вучняў мінскіх школ на прадпрыемствах горада, дзе дзеці праходзяць вытворчую практыку.

Далей гледачы пазнаёмяцца з карцінамі літоўскага мастака Антанаса Жмуйдзінавічуса, будуць прысутнічаць на міжнародных спаборніцтвах па фехтаванню, якія адбыліся нядаўна ў Мінску.

Заключныя кадры кіначасопіса прысвечаны рэспубліканскаму агляду творчасці агітацыйна-мастацкіх брыгад у сталіцы Беларусі.

АГАНЁК

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

цяк?—пытае ён. — З чым і віншую... Наогул, я лічу, што жанчыны атрымалі многа праў, кхе-кхе...

— Ты што хочаш гэтым сказаць?

— Наогул, к слову прыйшлося...

Тут Сцёпка раптам нахіліўся да мяне і загаварыў:

— Ёсць работа. Сёння размаўляў па тэлефоне з «дзедам». Бярэ нас з сабой у Чарнігаў. Паедзем ставіць хаты. Цесляры там—дэфіцыт. Дзіма згадзіўся, а ты?

— А я вольны чалавек...

— Тым больш. Заўтра павінны быць на станцыі... Ну, за поспехі!

Мы зноў выпілі.

***

«Дзед» — камлюкаваты мужчына з чорнай чупрынай і мясістым носам моцна паціскаў рукі мне і Дзіму. Сцёпку ён добра ведаў.

— Я Сяргей Капітонавіч. А прозвішча кароткае — Швац. Білеты я ўжо ўзяў. Са мной не прападзеце.

— А гора цяпнем... — хіхікнуў Дзіма.

Швац нахмурыўся, зірнуў на Сцёпку.

— Жартуе, — адказаў той. — Ты, Нічыпаронак, прыкусі язык. Так лепш будзе. — І шапнуў яму: — Не лезь, смаркач, на ражон!

Сякеры і інструмент паклалі мы ў мяшок, дαручылі яго Дзіму. Швац стаяў на пероне і ўглядаўся ўсё з-пад рукі на захад.

— Ідзе, нарэшце,—сказаў ён.— На чатыры мінуты позніцца.

У вагоне было свабодна, і мы занялі дзве лаўкі ля акна. Дзіма закінуў торбу на палок. Хутка поезд крануўся, і насустрач пабеглі прыстанцыйныя пабудовы, нафтабаза, лесазавод. Колы выстуквалі: «Куды едзеш? Куды едзеш?», і мне зрабілася трошкі сумна, трывожна...

— Значыць, такія справы, —задаволена пацёр рукі Сцёпка.—Перакусім, Сяргей Капітонавіч?

— Гэта можна. А заадно і пагутарым. Сядзем, як кажуць, бліжэй.

У другім канцы вагона смяяліся: там іграў на старым баяне цыган і гучна спяваў:

Я кажу ёй: «Дарагая,
Глянь, які плыве блакіт!»...
А яна рукой махае,
Шэпча мне пра пірагі.

— Ой, пamру! Ой, трымайце мяне! — крычаў хлопец у цяльняшцы і ажно прысядаў, хапаючы за плечы дзяўчат.

— У Сібір едуць на металургічны, — кіўнуў у іх бок Швац і адваліў ладны кавалак каўбасы.— Ін-ту-зі-яс-ты. Цяпер гэта модна.

— Славы шукаюць, — падтакнуў Сцёпка. — А мы і без яе якнебудзь пamаленьку, ціха.

Есці мне не хацелася.

Пагрукваў на стрэлках вагон. За акном было хораша, свяціла сонца. Здавалася, пайшоў бы далёка-далёка сярод жытоў па полі.

— Значыць так, — Швац выцер губы і бараду памятай газецінай. — Працуем падзённа. Тыдзень адрабіў — гані грошы... Ты тут, Сцёпка, глядзі, а я забяруся, ды захрапу...—і ён спрытна ускочыў на верхні палок.

Ох, мілёнак-сакалёнак,
Перастань жа ты фарсіць:
Есці хочаш смачна, сыта,
Будзеш цеста мне мясіць.

— Га-га-га! Ой, трымайце мяне! — даносілася з другога канца вагона.

— Значыць так, — у тон Швацу сказаў Сцёпка, дастаючы з кішэні новенькую запісную кніжку і аловак. — Падлічым сёе-тое. Падсоўвайцеся бліжэй.

Я не слухаю, гляджу ў акно: мне сумна.

— Здарова! — першы аж загарэўся Нічыпаронак. — Падумаць толькі!

— А ты? — запытаў Сцёпка.

Я маўчаў.

— Не забывайце, што нас будуць карміць, — азваўся Швац і звесіў галаву. — Арганізуй, Сцёпа, пагрэць нутро.

— Гэта мы зробім на першым прыпынку.

Я выйшаў у тамбур пакурыць, сабрацца з думкамі.

Поезд пачаў збаўляць ходу: наперадзе — раз'езд. Сцёпка выбег з вагона, прыкурыў ад маёй папяросы.

— Не вешай нос. За кошт «дзеда» сёння... Расшчодрыўся, — і, расчыніўшы дзверы, ён саскочыў на падножку.

Мне, як ніколі, хацелася быць аднаму.

Вясёлыя Ключы нас спаткалі рыпам калодзежаў. Яны невялікія, гэтыя Ключы, толькі сорак гаспадарак, і самая дальняя брыгада ў калгасе.

Швац ішоў і пасмейваўся. Гэты чалавек адчуваў сябе тут, што рыба ў вадзе. Нічыпаронак нёс за плячыма торбу і стараўся не адстаць ад яго.

— Вунь ля той хаткі ляжаць калоды, — кіўнуў Швац. — Жыве там удава, ведаю. Туды і завернем.

На ганку нас сустрэла гаспадыня з чыгуном у руках.

— Добрай раніцы, маладзіца,— прывітаўся Швац, акідваючы позіркам двор. — Цесляры мы. Так сказаць, калі трэба, можам сёння ж прыступіць да работы.

Жанчына заспяшалася, паставіла чыгун на ганак, выцерла рукі аб фартух.

— Заходзьце, людзі добрыя,— запрасіла яна.

У хаце пахла паранымі буракамі, на стале стаяла міска з бульбай і збанок малака.

— Няважна жывеш, э-э... Як жа цябе зваць-велічаць?—Швац прысеў на ўслон, адсунуў збанок на сярэдзіну стала.

— Гарпіна, па бацьку Ягораўна.

— А я Сяргей Капітонавіч. Гадоў сорак хата стаіць?

— Трыццаць дзевяць,— адказала гаспадыня. — Гэта як збудаваў нябожчык бацька, дык нават не перасыпалі. Ледзь чаўруе... Сядайце, хлопцы. Загаварылася я, не запрасіла нават. Цэлы пераварот у хаце, хлеб думаю ўчыняць.

— Адна жывеш?

— Не, дачка працуе на чыгунцы праваднiцай, а я па гаспадарцы сабе таўкуся. Шэсць год, як выключылі з калгаса. Ды я і не бядую. Дачка штомесяц прынясе колькі, а там раз-другі праеду ў горад. Так яно патроху і жывецца.

Сцёпка падмігнуў мне, паказаў вачыма на сцяну, дзе віселі фотаздымкі. Мы пачалі разглядваць. У цэнтры — вялікі партрэт Гарпіны Ягораўны, маладой, прыгожай. Справа ад яе—круглатвары мужчына ў вайсковай форме з маленькімі вочкамі, мусіць, мужык. Рамкі далікатныя, пафарбаваныя ў зялёны колер.

—А гэта ваша дачка?—запытаў Нічыпаронак і тыцнуў пальцам у картку.

— Ага, яна,—азвалася Гарпіна Ягораўна. — Зусім нядаўна фатаграфавалася ў горадзе. Праўда, яна ў мяне ўдалася?

— Так сказаць, як дзве кроплі вады, — адказаў Сцёпка.

— А то мужык. Таксама цясляр быў. Не вярнуўся з вайны.

Швац сядзеў насупіўшыся і глядзеў на вуліцу. Думаў.

— Многа ў вас тут будавацца думаюць? — спытаў ён і забарабаніў па стале пальцамі, тоўстымі, кароткімі.

— Ім што... Ім калгас вывез лес, і калгас будзе будаваць. А мне трэба, не ў крыўду вам сказаць, раскашэльвацца. І, ведаю, нямала запросіце. А дзецца некуды...

— Затое сама сабе гаспадыня, — ледзь прыкметна ўсміхнуўся Швац.

— Усё жартуеце, Сяргей Капітонавіч, — сказала Гарпіна і выйшла, спаслаўшыся, што ёй трэба карміць парсюка.

— А дачка ў яе нішто, — выскаліўся Нічыпаронак.

— Цыц! — раптам крыкнуў Швац. — Балбесы вы, не заўважаеце, так сказаць, нічога. З кожным днём нас, вольных цесляроў, меншае... А вам дзеўкі... — Ён засоп і плюнуў на падлогу.

Нічыпаронак змоўк. Тады Швац ужо цішэй дадаў:

— Нічога, паставім тут адну хату і пададзімся далей ад чыгункі... А баба — скнара і гультай. У хаце бруд усюды... Не!

Па вуліцы прагналі кароў, праляскаў пугай пастух.

— А ты чаго такі сумны? — шапнуў мне Сцёпка. — Можа, дом успомніў? Нічога, перабаліць. Ні адзін яшчэ не памёр, пакінуўшы жонку... Давай лепш выйдзем ды пасядзім на двары. А то дыхнуць нечым. Ды і «дзед» любіць без сведак.

Гарпіна Ягораўна саступіла нам у сенцах дарогу, прагугніла:

— Я зараз падрыхтую перакусіць.

...Увечары прыехала яе дачка Рагіна.

***

Тры дні праляцелі хутка.

У працы прытупляецца боль.

Пахла смалой-жывіцай, з-пад сякеры ляцелі трэскі. У гэты момант ні пра што не хацелася думаць.

Мы са Сцёпкам часалі на вуліцы бярвенне, а Швац з Нічыпаронкам у дворы рыхтавалі падмурак: яны ўжо клалі цэглу.

Сцёпка ў адной майцы. Яна аблягае яго спіну, белая, новенькая, не тое, што ў мяне—звісае на жываце, бы туды насыпалі яблык.

— Мо перакурым? — пытаю я.

— Даўно пара,—згадзіўся ён і, падышоўшы, прысеў на бервяне.— Гадзіны дзве не курылі, бадай.

Парыць. На небе ні воблачка. Скачуць на правадах вераб'і.

— Ведаеш, Мішка, люблю памахаць сякерай, — Сцёпка хітравата зірнуў на мяне. —Ёй можна адбіваць рублі, як тыя трэскі. Самы надзейны спосаб. «Дзед» усё сваё жыццё пражыў так, паўсвета аб'ездзіў. — І цішэй дадаў: — З Рагінаю спрабую закруціць любоў. А вось і яна ідзе... Маё прывітанне табе, Рагіна.

Дзяўчына ўсміхнулася, памахала рукой і прайшла міма.

— Ты паглядзі, што за ногі ў яе. Вытачаныя, так сказаць. А фігурка — во!

***

Спалі мы ў хляве, на сене.

Швац свістаў у нос. Нічыпаронак скруціўся ў клубочак і ціха соп.

Сцёпка з Рагінай пайшлі ў клуб. Мне не спалася. Навязваліся ўспаміны.

... Мы з Міронам сядзім пад вішнямі. Дзесьці блізка, узбіраючыся на кветку, гудзе чмель. Мне хочацца пайсці куды далёка-далёка і быць аднаму, хочацца ўслухоўвацца ў цішыню і марыць, бясконца марыць.

«Марына мая, Марына»...

Мірон час ад часу пазірае на мяне і ўсміхаецца. Ён усё ведае, мой сябар. Ён гаворыць:

— Харошая яна, — і маўчыць.

«Харошая... Самая найлепшая!» — думаю я, і перад вачыма ўстаюць мае дарагія Ціханьчыкі, школа, дзе працуе яна, Марына, дзе жыве мая маленькая дачка Наташка...

Швац заварушыўся, пасля захроп. Я прыслухаўся. Пасля крадком злез з сена, выйшаў за вароты.

На паўстанку пераклікаліся паравозы.

«Я яшчэ паспею на свой поезд...»

. . . .

Трактар гудзе і мяне на плугах закалыхвае, бы ў тых начоўках.

Спяць мае мілыя Ціханьчыкі. Толькі далёка свеціць адзін аганёк.

Саскокваю з плугоў, бягу наперад, спатыкаюся. Мірон рэзка тармозіць.

— Што табе трэба?

— Дай запалак...

Ён пачынае злаваць на мяне.

Я закурваю і доўга-доўга гляджу на аганёк у вёсцы.

Мірон кліча мяне.

НОВЫ ГОД—СТАРЫЯ ПЕСНІ...

Імперыялістычныя агрэсары размахваюць пудзілам вайны, каб апраўдаць гонку ўзбраення. (З газет).

...ПРА ДАРАГОЕ-БЛІЗКАЕ,

Бонскія рэваншысты працягваюць павялічваць ракетную магутнасць бундэсвера. (З газет).

...ПРА ВЕРНАСЦЬ,

Амерыканцы ўзнагародзілі Чомбе «за асаблівыя заслугі» ордэнам. (З газет).

...ПРА ЎЗАЕМНАЕ КАХАННЕ.

Малюнкі М. ЖЫТНІЦКАГА.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00012

Друкарня выдавецтва «Звязда».